

NEMZETI SZOCIÁLPOLITIKA

ÍRTA:
EMBER GYÖRGY DR.

BUDAPEST, 1940

„PÁTRIA” IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1. §. Alapvetés. A nemzeti szociálpolitika fogalma.

Szociálpolitika: sokszor csak ma divatos jelszó, politikai programpont — a fogalom lényegének és tartalmának ismerete nélkül. De lehet-e ezen csodálkozni, ha olyan dolgokról van szó, ami a szakemberek között is vita tárgya?

A magyar irodalomban pl. Horn József az államnak a gazdaságilag gyengébbek védelme és gazdasági helyzetének javítása érdekében kifejtett politikáját nevezi társadalmi vagy szociálpolitikának.¹⁾

Matheovits Ferenc — miután a „szociális” kifejezést az egyéniessel, az individuálissal szembeállítva, a szociális érzést és tevékenységet — Leopold v. Wiese után — igen találóan — a túlnyomóan önzésből fakadó s csak egyéni érdekeket szem előtt tartó cselekvés és gondolkozás ellentétében állapítja meg —, a szociálpolitikát a nemzet olyan önirányzó tevékenységének tekinti, amely a társadalom védelmére szoruló elemek (munkások, aggok, nők, gyermekek, betegek, rokkantak, stb.) helyzetének javítását célozza.²⁾

Igen figyelemreméltó Heller Farkas dr. elmélete, aki a szociálpolitikát az állam kiegyensúlyozó, osztályközi politikájával azonosítja, amely minden osz-

¹⁾ „Közgazdasági ismeretek.” 3. 1.

²⁾ *Matheovits Ferenc*: Nemzetközi szociálpolitika. I., 34. 1.

tály számára emberhez méltó megélhetést óhajtván biztosítani, ez alapon keres kiegyenlítést az osztályok ellentétei között.³⁾

Kovrig Béla dr., a kitűnő szociálpolitikus, „Szociálpolitika” című kis művében megemlékezve a szociálpolitikának a német irodalomban a nemzeti szocialista berendezkedést megelőző időben megjelent legjelentősebb meghatározásairól,⁴⁾ arra a megállapításra jut, hogy „a társadalmpolitika amaz eljárásoknak és törekvéseknek az összessége, amelyek —

³⁾ *Heller Farkas*: Közgazdaságtan (1923).

⁴⁾ *Wagner Adolf*: Beavatkozás a javak és jövedelmek megoszlásának rendjébe a bajok megszüntetése céljából. Az államnak a jövedelemelosztás területén fennálló bajok megszüntetésére irányuló politikája.

L. v. Wiese: Az államnak a társadalmi osztályokkal szemben tanúsított magatartása.

L. v. Bortkiewicz: Az államnak a törvényhozásban és igazgatásban megnyilvánuló magatartása a társadalmi ellentétekkel szemben.

Ernest Nolting: Közhatalmi beavatkozás az ellentétek tompítására.

Van der Borcht: Az államtól eredő beavatkozások összessége az osztályellentétek kiegyenlítésére.

Adolf Günther: A nemzet javára irányuló és az összes fizikai és szellemi erőket egyesítő munka.

A. Spindler: A közjogi hatalom kifejezésére hivatott szervezetnek a munkásosztály javára közösségi szempontból kiinduló beavatkozása a munkaviszonnyal összefüggő területen.

L. Heyde: Beavatkozás az osztályoknak és rendeknek egymásközötti viszonyába subjektív szempontok, főleg az igazságosság elve alapján.

Zwiedineck Südenhorst: Ama törekvések összessége, amelyek közösségi szempontokból kiindulva, a társadalom egységének és erejének fejlesztését és megvédését célozzák a részek bontó ellentéteivel szemben.

bizonyos értékszempontok szerint — a társadalom belső organikus egységének megtartására és fejlesztésére irányulnak”.

Az elsorolt definíciókat közelebről vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy a szociálpolitikának a gazdaságilag gyengébbek védelmével való azonosítása egészen általánosságban mozgó, igénytelen és legfeljebb a munkásvédelmi törvények kezdeteire találó meghatározás. Javára kell azonban írunk, hogy akkor, amidőn a szociálpolitikát a nemzet önrányzó tevékenységének tekinti, megállapítása — a gyakorlati szociálpolitikát illetően — feltétlenül helytálló.

Nem elégíthet ki azonban bennünket Heller Farkas meghatározása sem, annak ellenére, hogy a problémát kétségtelenül már lényegesen jobban megközelelti. Fő hiányosságát abban látjuk, hogy ez az elmélet egyrészt kizárólag a szociálpolitika gyakorlatára vonatkozható, másrészt abban, hogy nem utal a megvalósítani szándékolt cél eléréséhez szükséges eszközökre, végül pedig, hogy túlzottan közgazdasági színezetű. Ez utóbbi sajátosság egyébként — Hellernél, a közgazdász professzornál — teljes mértékben érthető.

A Kovrig Béla által említett német szerzőket illetően az a véleményünk, hogy e megállapítások mindegyikében találkozunk ugyan értékes gondolatokkal, — de megnyugtató megoldásnak egyik sem tekinthető, így Wagner Adolf definíciója pompásan mutat rá, hogy minden szociálpolitikai eljárás *conditio sine qua non*-ja a megfelelő vagyoni- és jövedelemmegoszlás, de nem jelöli meg a kitűzött cél megvalósítását lehetővé tevő eszközöket és magát a célt olyan tágan fogalmazza meg, hogy ezzel meghatáro-

másának értékéi nagymértékben csökkenti. Alig vitatható az is, amit Wiese állít, hogy tudniillik a szociálpolitika a közületeknek a társadalmi valóság iránya bân tanúsított magatartása. De tudnunk kellene, hogy melyek ennek a magatartásnak a szabályai és céljai! A cél teljes hiánya jellemzi — amint ezt már Kovrig Béla megállapítja — Bortkiewicz meghatározását is. Bortkiewicz egyébként szintén nem tünteti fel azokat az alapelveket, amelyeket az államnak — magatartása kialakításakor — mindenkor figyelembe kell vennie. Kétségtelen az is, hogy — amint Nolting mondja — minden szociálpolitikai eljárás és intézkedés ellentéteket tompít. De ez magában véve vajmi keveset mond. Van dér Borghst tételének igazsága kézenfekvő: a szociálpolitika végeredményben a közjóra irányul, de hogyan volna lehetséges ilyen általánossággal megelégedni? Günthert illetőleg — bár a nemzeti szempontok kiemelése különösen kedvünkre való — teljes mértékben csatlakoznunk kell Kovrig álláspontjához. Definíciója túl bő: és amit ad, az inkább a politika meghatározásának tekinthető. Spindler gondolatai tagadhatatlanul értékesek, de az általa jelzett „közösségi szempont” megint csak sokat mond, de keveset ad. Végül az is bizonyos, hogy Heyde is igen találóan mutat rá az igazságságra, mint minden beavatkozás eszményi iránytűjére, de egyebek között ő is adós marad a beavatkozás céljának és eszközeinek megjelölésével.

Úgy véljük, ezekután *végre is határozottan és félre nem érhető módon le kell szögeznünk, mi is hat voltaképpen a szociálpolitika* — a szó tárgyi értelmében. *Beavatkozás, intézkedés, eljárás, törekvés, vagy pedig szabály, szabályok összessége? Mindez együtt-*

véve: tehát elmélet és gyakorlat együtt! Mi tehát voltaképpen?

Felfogásunk szerint a szociálpolitika; tudomány — a politika tudományának segédtudománya — és mint minden tudomány — tudomány és gyakorlat, elmélet és funkció együtt. (Pl. a pedagógia elmélet, a közoktatásügy funkció, a közegészségtan elmélet, a közegészségügy funkció.)⁵⁾

Nem fogadhatjuk el ezek szerint Kovrig Bélának Zwiedineck Südenhorst idézett és az újabb szociálpolitikai irodalomban igen jelentős visszhangot keltő meghatározását kiegészítő érdekes és értékes definícióját sem. Ez az álláspont szervesen következik a szociálpolitika fogalmára vonatkozó elméletünkől. Annyira menő relativitás ugyanis, amely minden társadalmi rendszer⁶⁾ részére más és más szociálpolitikát tart lehetőnek, a tudomány fogalmával — mint-hogy azt is — akár a politikában — nem lehet annak a tudománya, ami tényleg történik, hanem annak, aminek történnie kell,⁷⁾ semmiképpen sem egyeztethető össze.

Kétségtelen ugyan, hogy a szociálpolitikában — itt is a politika tudományához hasonlóan — a társadalmi élet fejlődése során állandóan újabb és újabb problémák merülnek fel és ezek az új problémák újabb eljárásokat és intézményeket, tehát új megoldásokat kívánnak,⁸⁾ de ezen az alapon a szociálpolitikától — épp úgy, mint a politika tudományától — a tudomány jelleget megtagadni nem lehet.

⁵⁾ *Krisztics Sándor*: Politika 173. 1.

⁶⁾ *Kovrig Béla*: Id. m. 14. 1.

⁷⁾ *Krisztics Sándor*: Politika 29. 1.

⁸⁾ V. ö. *Krisztics Sándor*: Politika 28. 1.

Fentiekből következik az is, hogy a *szubjektív értékszempontoknak a szociálpolitika fogalmába való felvételét csak a kutatók ki nem zárható szubjektívizmusának mértékéig⁹⁾ tartjuk megengedhetőnek és ebből folyólag csak az abszolút értékek szerint helyesnek tartott társadalmi szerkezet megvalósítását és fenntartását célzó eljárások összességét tekinthetjük szociálpolitikának.*

Ezzel függ össze, hogy bármely társadalmi rendszer munkakódexét szociálpolitikai jogalkotásnak elismerni, csak annyiban vagyunk hajlandók, amennyiben ez a jónak, szabadságnak, egyenlőségnek, jognak és igazságnak helyesen értelmezett eszméjével, tehát végeredményben az ember eszméjével nem ellenkezik.

A politika tudományának az elmondottakból következő felfogásunk szerint óz a feladata, hogy kutassa és következtesse a helyes társadalmi szerkezet ismérveit, tehát az általános elvi kereteket megadja, — a szociálpolitika tudományáé pedig az, hogy ezeket az általános elvi kereteket részleteiben tartalommal töltsse meg.

Ha a fennálló viszonyok és a politika tudományi által helyesnek ítélt társadalmi szerkezet igen lényeges eltérést mutat, a szociálpolitikának, mint segédtudománynak, ennek megfelelőleg, olyan mélyreható intézkedések, illetve intézmények elméletét kell felállítania, amelyek meghaladják a szociálpolitikai eljárások fogalmát. Ilyenkor szociális reformokról beszélünk.

⁹⁾ V. o. Krisztics Sándor: Politika 29. 1.

Fentiek alapján tehát a szociálpolitika — mint elmélet — szerintünk jelenti a helyes társadalmi szerkezet megvalósítását és fenntartását célzó eljárásokat — az elmélet alkalmazása pedig jelenti ezeknek az eljárásoknak közvetlen gyakorlati keresztülvitelét.

A tudomány társadalmi szerkezet alatt a társadalom munka- és vagyonomegoszlásának rendjét érti.¹⁰⁾ Ez a társadalmi szerkezet helyes csak akkor lehet, ha az igazság eszméjét érvényesíti, ami a társas együttélésben akkor nyilvánul meg, ha minden embernek megvan a lehetősége arra, hogy az összességbe eszméjének megfelelő módon beilleszkedjék, ha az egyenlők egyenlő, az egyenlőtlenek ennek az állapotnak megfelelően egyenlőtlen elbánásban részesülnek. Egyenlőség az egyenlőtlenségben — ez az igazság.¹¹⁾

Igazság, helyesen értelmezett emberi szabadság, jog és egyenlőség az állami életben, ez — mint már előző tanulmányunkban¹²⁾ részletesen kifejtettük — a keresztény szocializmus (szolidarizmus) életrendje.

Ennek a szolidarizmusnak, amennyiben a néni zeti szempontokat döntő jelentőséggel érvényesíti, tehát ez a szolidarizmus nemzeti szolidarizmus, az a lényege, hogy az egyén társadalmi és vagyoni helyzetét az egyéni érdem, képesség és tehetség szabja meg, de a létminimum, munkára való jog statuálása útján a nemzetnek minden — nemzethűség szempontjából kifogástalan — tagja részére feltétlenül biztosítva van. Így egy nagyvonalú keresztény nemzeti

¹⁰⁾ Krisztics Sándor: Politika 173. 1.

¹¹⁾ Krisztics Sándor: Politika 159. 1.

¹²⁾ Ember György: A kapitalizmus korrekzívumai (1933).

politika valódi nemzeti egységet és nemzet érdekeit mindenk felé helyező közakaratot alakíthat ki, mert az egyén átlátja, hogy minden egyéni érdek, cél és siker legszorosabb összefüggésben van a nemzet sorsával.

Tételeinkhez visszatérve és következtetéseink eredményét behelyettesítve:

a szociálpolitika jelenti azoknak az eljárásoknak és intézményeknek az elméletét, amelyek megfelelő vagyon- és munkamegoszlás mellett a társadalom minden tagja részére biztosítják azt a lehetőséget, hogy az összességbe az igazság eszméjének megfelelő módon beilleszkedhesek.

Rendelkezésünkre áll tehát a szociálpolitikának a fogalma, amelyet irányítuként kívánunk használni a konkrét kérdések eldöntésénél. Itt találkozunk az elmélet és a gyakorlat és azonnal újabb probléma elé állít bennünket.

A gyakorlatban ugyanis a szociálpolitika hordozói — elsősorban — a nemzeti személyiséget megtestesítő különböző államok. Lehetséges-e ilyen körülmények között, hogy az állam önirányzó életét kitevő nemzet személyiség, a nemzeti eszme és tudat a szociálpolitikával kapcsolatban nélkülözzön minden jelentőséget? Ellenkezőleg. És pedig nemcsak abban az értelemben, hogy minden szociálpolitika nemzeti, tehát *a fogalmát kitevő eljárásokat és intézményeket* — a megadott általános elvi keretek mindenkor betartása mellett — épp úgy, mint a politika tudományában — szükségképpen a nemzet sajátos viszonyai határozzák meg, hanem abban az értelemben is, hogy célkitűzéseit — mint arra már a nemzeti szolidarizmus fogalmával kapcsolatban

utaltunk —összhangba kell hoznia a nemzeti élet és a nemzet jövőjének követelményeivel és az abszolút értékek megvalósítását saját különleges szempontjaira figyelemmel, — sajátos módon és formában kell munkálnia.

A nemzeti élet, a nemzet jövőjének legfőbb követelménye: a fennmaradás — és pedig minél tökéletesebb, minél hatalmasabb a nemzettagok részére minél nagyobb boldogságot biztosító létnek a biztosítása.

A népesség a nemzet anyaga. Az egyazon nyelvet beszélő népesség fennmaradása a nemzeti élet folyamatosságának egyedüli biztosítója. *A legfontosabb nemzeti érdek tehát a népesség fennmaradása, meg nem csökkenése* és erőteljes szaporodás útján állandóan annak a célnak a munkálása, hogy a nemzettagok száma minél nagyobb számát tegye ki az emberiségnek. Minél nagyobb beolvasztó ereje van valamely nemzetnek s minél gyorsabb a szaporodási tempója, annál biztosabb a nemzeti lét jövője. Nagy imperialista nemzetnél is sorsdöntő kérdés a népszaporodásnak a világhatalmi pozícióért versenyző nemzetekkel szemben való fokozása, — de *kis, izolált nemzet részére mindennél fontosabb, számának biztos szaporodása. Ha ez nincsen meg, ha lassabban szaporodik, mint a többi nemzet, a számbeli és szaporodásbeli dekadenciáját soha semmivel vissza nem pótolhatja és — akkor az a kis százalék, amely a nemzetet gyakran csak az ellenfél pusztulására váró szomszédos nemzetekkel szemben képviseli, mindig kisebb lesz — és utoljára teljesen eltűnik.*¹³⁾

¹³⁾ Balázs K.: Politikagazdaságtan 798. 1.

Természetes azonban, hogy az utódoknak és magának a nemzetnek jövőjébe vetett hit nélkül erőteljes népszaporodás nem képzelhető. Ezért az utódok jövőjének bizfonságába vetett hit megerősítése és fokozása a nemzeti szociálpolitika legjelentékenyebb feladatának egyike,

Különösen ki kell emelnünk ezenfelül a nemzeti szociálpolitikának a mezőgazdasági munkássággal szentben fennálló kötelezettségeit. A nemzet legegészségesebb, legjobb idegzetű, legszaporább és legmunkaszeretőbb tömege, amely a legjobb, legerősebb, legönfeláldozóbb katonát szolgáltatja: a nem nyomorgó parasztsztyály. A legbiztosabb népanyaga minden nemzetnek a föld egészséges népe!¹⁴⁾

A nemzeti szociálpolitikának tehát a népesedés politikai szempontok leggondosabb figyelembevétele mellett szoros, benső kapcsolatban kell lennie a céltudatos parasztpolitikával.

Még a világháború előtt az egyik földműveskongresszuson hangzott el az a kijelentés, hogy „nem szeretheti hazáját az, okit a hazája éhezni kényszerít”.

A nemzeti szociálpolitika soha nem tévesztheti szem elől ének a primitíven megfogalmazott tételnek mélységes igazságait és — célkitűzéseiben — min denkor figyelemmel kell lennie arra, hogy a nemzetek nagy versenyében csak az a nemzet számíthat győzelemre, melynek minden tagja érzi, hogy a saját és a nemzet sorsa között a legszorosabb közösség áll fenn és ezért a nemzet érdekében minden áldozatot hajlandó meghozni! A nemzeti szociálpolitika a nem-

¹⁴⁾ Balázs K.: Politika gazdaságtan 798. l.

zet nacionalizálását a hazaszeretet akadályainak el-
tüntetésével akarja szolgálni.

Összegezve fejtegetéseinket: *nemzeti szociálpoli-
tika alatt értjük azoknak az intézményeknek és eljá-
rásoknak az elméletét, amelyek a nemzeti vagyon és
munkamegosztás helyes szabályozása mellett a nem-
zeti társadalomnak a nemzethűség szempontjából ki-
fogástalan minden tagja részére olyan módon és
olyan mértékben kívánják biztosítani az összességbe
való, — az igazság eszméjének megfelelő — beilleszke-
dés lehetőségét, hogy a nemzeti sorsközösség tudata
és a nemzet jövőjében való hit a nemzet erőt és tel-
jesítőképességét a maximumig fokozva állítsa a
nemzet jelenének és jövőjének szolgálatába.*

Definícióink alapján most már módunkban van
a nemzeti szociálpolitika fogalmát kitevő eljárások
és intézmények elméletével bővebben foglalkozni.

2. §. Egyéni képességen és nemzethűségen alapuló munkára való jog.

*Kínzó létfenntartási gondok és az egyéni sorsok
teljes bizonytalansága mellett nemzethű közszellem
és áldozatkész nemzeti közakarát létre nem jöhet,
ezért az államnak törvényben kell kimondania, hogy
minden nemzethű, munkaképes és munkára utalt
egyénnek joga van munkára. A nemzethűség ismér-
veit a munkára való jogot statuáló törvénynek kell
megállapítania. Alapjául külön iskolai érdemjegy,
különleges ifjúsági, (levente) munka, vagy katonai
szolgálat alapján nyert bizonylat, esetleg a törvény
által erre kijelölt illetékes hatóság igazolása szolgál.
A munkára való jog gyakorlatilag az állami munka-*

közvetítő szerveknél való jelentkezés útján érvényesíthető. Az állami munkaközvetítő szerveknél való jelentkezés esetén a munkát keresőnek nemzethűségét, illetve nemzethűség szempontjából kifogástalan voltát minden egyes újabb munkavállalásnál igazolnia kell. A munkaadó köteles a munkavállaló munkakönyvébe, vagy egyéb alkalmas módon a munkaviszony megszűnésekor a munkavállaló nemzethűségét igazolni, vagy a nyilatkozatot kifejezetten meg kell tagadnia. A munkavállaló a nemzethűség igazolását megtagadó munkaadói bejegyzés ellen — érdekképviseleti szerve útján — ellentmondással élhet, amely a bejegyzés jogi hatályát felfüggeszti. A munkavállaló ellentmondása felett bírói döntésnek van helye. A bíróság ítéletileg megállapíthatja, hogy a munkavállaló nemzethűsége ellen kifogás nem merült fel és a munkaadót, amennyiben rosszhiszeműség forog fenn, — megfelelő kártérítésre kötelezheti, sőt a munkaadótól az állami munkaközvetítés igénybevételének lehetőségét is megvonhatja. A nemzethűség igazolását megtagadó munkaadói bejegyzést hatályban tartó bírói döntés ellen csupán újrafelvétellel lehet élni. *Annak, aki nemzethűségét megfelelően igazolni nem tudja, az állami munkaközvetítő szerv igénybevételére igénye és így — állami törvény által garantált — munkára joga nincs. A munkára való jog alatt a munkaközvetítő szervek által kijelölt munkát kell érteni. Az állami munkaközvetítő szerv — a fennálló lehetőséghez képest — minden jelentkezőnek elméleti és gyakorlati szakképzettségének megfelelő munkát utal ki. Az, aki a felajánlott munkát nem fogadja el, a munkára való jogát a törvényben megállapított időre el-*

veszít. A munkaképesség és munkáraulaltság ismérveit ugyancsak törvény állapítja meg.

A munkára való jog érvényesítése ilyen alapon mindaddig csupán technikai kérdés, amíg a munkaközvetítő szervezet a munka iránt támasztott jogos igényeket a bejelentett adatok alapján fennakadás nélkül ki tudja elégíteni. Amint azonban ez a rezervoár kimerült, — a kérdés a munkahiány esetére való ellátás problémájához vezet át, amely ilyenképpen a munkára való jog kiegészítő részévé válik. Ott, ahol a munkára való jog elvi elismerést nyert, a munkahiány esetére való ellátás jogosultsága vita tárgyát nem képezheti. Felesleges tehát ebben az összefüggésben rámutatnunk, hogy milyen kiáltó ellentmondást rejt magában az a társadalmi szerkezet, amely minden munkára képes egyéntől — erkölcsi szempontokra való hivatkozással — munkát követel, de az emberek nagy tömege részére azt biztosítani nem tudja.

3. §. Közhatalmi tényezők által szervezett munkapiac.

A közhatalmi tényezők által szervezett munkapiac az összes foglalkozási ágakra kiterjedő hálózat-szerűleg kiépített, ingyenes állami munkaközvetítést jelent. Ilyen munkapiacszervezés, illetve munkapiac-közvetítés elsősleges feltétel abban az irányban, hogy más technikai okokból ne álljon elő munkanélküliség egyes helyeken, — annak ellenére, hogy más vidéken munkáshiány következett be: hogy tehát megfelelő számú munkavállaló jusson oda, ahol munkaalkalom van és munkaalkalom teremtsék ott, ahol munka-

nélküliség állott elő. Kétségtelen, hogy a munkapiacnak a munkára való jogon alapuló, illetőleg ennek a jognak az érvényesítését lehetővé tevő megszervezése még ott is a legsúlyosabb problémák egyike, ahol már teljesen kiépített állami munkaközvetítő szerv áll erre a célra rendelkezésre. Még súlyosabban azonban a nehézségek ott, ahol az állami munkaközvetítés még egyáltalán nincs megszervezve, vagy pedig egészen gyermekcipőben jár. Nyilvánvaló ugyanis, *hogy ennek a feladatnak a megoldása szükségképpen olyan nyilvántartási apparátust igényel, amely a szakembert egészen különleges nehézségek elé állítja. Ezt a kérdést mégis feltétlenül meg kell oldani, mert a munkára való jognak gyakorlati érvényesítése kizárólag a — szigorúan szankcionált kötelezettségen alapuló — jelentkezőknek, — leginkább célravezető módon történő rendszerbe foglalásán — és nyilvántartásán alapulhat.*

Meg kell még itt jegyeznünk, bár némileg az előző szakasz fogalmi körébe tartozik, hogy *a tőke és a munka erkölcsi egyenlőségének elvi princípiumából folyó következményként a törvény által közelebbről meghatározandó munkavállalói érdekképviseleti szervek részére mindenesetre biztosítani kell azt a jogot, hogy valamely munkaadó nemzethűségét kifogásolja és vele szemben az állami munkaközvetítés felfüggesztését kérelmezhesse.* A munka közvetítését a munkaadókkal szemben megtagadó határozat ellen viszont — a munkavállalói érdekeket sértő határozatok felülvizsgálását célzó eljárás mintájára — biztosítani kell a bírói jogorvoslat lehetőségét. Az esetben, ha a munkaadó nemzethűségét — a bírói ítélet szerint — rosszhiszemű (pl. bosszúból elköve-

tett) feljelentés alapján vontak kétségbe és róság ítéletileg megállapítja, a feljelentő vállaló a törvényben megállapított ideig által garantált — munkára való jogát elveszti.

Ezek az intézkedések alkalmasnak látszanak arra, hogy ügy a munkaadók, mint a munkavállalók a nemzethűség tekintetében követett eljárást illetően a legnagyobb komolysággal és felelősségérzettel járjanak el.

Az állami (nemzeti) munkaközvetítő szerv a fentiekből kitűnőleg egyike tesz a legfontosabb országos Intézményeknek. Világos dolog, hogy erre való tekui tettel, ennek az intézménynek adminisztratív személyzetét nemcsak a szakképzettség, de a nemzethűség szempontjából is a leggondosabban kell kiválasztani.

4. §. Az emberi munkaerőnek mint a nemzeti vagyon- és erőállomány egyik legfontosabb alkotórészének messzemenő védelme.

Az emberi munkaerő értékének fokozott megbecsülése és védelme elsősorban a nemzet egyetemes érdekeinek és az egyén emberi méltóságának megfelelő munkafeltételeket, az egyén munkaképességében beállott károk kártalanítását, a megcsökkent munkaerő helyreállítását, a munkában improduktívú vált egyen megsegítését jelenti. Ezekkel a célkitűzésekkel kapcsolatban elsősorban integrális társadalombiztosításra és modern üzemi, — másodsorban pedig az úgynevezett népbetegségek elleni szerves védelemre gondolunk.

Integrális az a társadalombiztosítás, amely egy

részt az összes munkavállalói kategóriákra és foglalkozási ágakra kiterjed, másrészt minden foglalkozási ágra és munkavállalói kategóriára kiterjeszti a szaktudomány által ismert összes — tehát munkahiány esetére szóló — betegségi — baleseti — rokkantsági — özvegységi — árvasági és öregségi szociális biztosítási (ellátási) ágakat.

Kérdés, van-e és milyen szerepe van a szociális biztosításnak (ellátásnak) olyan társadalmi szerkezet mellett, amely a munkára való jogon alapul? Van-e itt rá egyáltalában szükség, s ha igen, létesítését és fenntartását milyen szempontok indokolják.

A munkára való jog — mint láttuk — azt jelenti, hogy a létminimum minden munkaképes — gondolatrendszerünkben: nemzethű — egyén részére biztosítva van. Mindamellettt figyelembe kell vennünk hogy ez a társadalomgazdasági rendszer sem tehet általánosságban olyan munkabéreket lehetővé, hogy a keresőképes munkavállalók — nagy tömegükben — a betegség, baleset, rokkantság stb. miatt improduktív idejükre elégségesen tartalékolni tudjanak.

Gondoskodni kell tehát olyan intézményről, amely keresetképtelenné vált tömegek létfenntartását biztosítja.

Ez a gondoskodás a nagy tömegek fogyasztóképességének megóvásával egyben fenntartja a társadalomgazdaság termelő- és fogyasztóképességét és ezzel kiegyensúlyozza a belföldi piacot. Sőt a biztosítottság ténye nem csupán fenntartja, hanem azáltal, hogy a biztosítottnak a beállható veszélyekkel szemben fennálló aggodalmát csökkenti, emeli is annak teljesítőképességét, így közvetve fokozza a termelés produktivitását. Ezenkívül a munkavállalók impro-

duktív idejéről való gondoskodás közvetlenül munka adói érdek is. Ha ugyanis a munkavállaló betegsége, balesete, megrokkánása, stb. esetén a munkaadó köteles annak életszükségleteiről gondoskodni, vagy üzemi balesetéért vagyonával felel, a munkaadó néni ismervén, hogy a felmerülő költségek milyen időn át terhelik, nem tudja, hogyan állítsa be ez irányú kötelezettségeit gazdasági számításába.

Főként azonban minél inkább beleérdekelték a munkaadók a fennálló társadalomgazdasági rendbe, annál inkább érdekük olyan intézmény fenntartása, amely a létező társadalmi rend megvédését és békéjét szolgálja.

Bármennyire is szükséges azonban a munkavállalóknak improduktív idejükre való ellátása, a tapasztalat azt mutatja, hogy a magasabb keresettel rendelkező szakmunkások, sőt tisztviselők is csak az esetben gondoskodnak megfelelően maguk és családjuk jövőjéről, ha erre őket közhatalmú parancs kényszeríti. Addig, amíg az emberek egészségesek és munkaképesek, alig tudják elképzelni, hogy ez az állapot megváltozhat. Éppen ezért *nem lehet a közvetlenül érdekelt munkavállalók tetszésére bízni, vajjon kívánnak-e olyan kockázatközösséget alkotni, illetve olyan kockázatközösséghez csatlakozni, amelynek szolgáltatásait hozzájárulási áldozatokkal kell lehetővé tenniük. Ugyancsak nem lehet a munkavállalókat foglalkoztató és így ugyancsak közvetlenül érdekelt munkaadók elhatározásától sem függővé tenni, hogy járulékaikkal — amelyeket rendszerint nem szükséges költségnek, hanem csupán szociális tehernek tekintenek —, a szolgáltatásokat lehetővé tevő kockázatközösség érdekében kívánnak-e áldoza-*

tokat hozni, vagy sem. Az előbbi a biztosítási kötelezettség és a munkavállalói, — az utóbbi pedig a műnkaadól járulékfizetési kötelezettség indoka. A kifejtettek pedig a társadalombiztosítás általános indokául szolgálnak.¹⁵⁾

Vannak, akik minden biztosításnak — így a társadalombiztosításnak is — elvi ellenzői.¹⁶⁾ Ennek az álláspontnak a magyarázata egyes magánbiztosító intézmények működésével kapcsolatban szerzett kedvezőtlen tapasztalatokban, másrészt pedig a társadalombiztosítás bizonyos ágazataival szemben felmerült panaszokban, így a járulékok vexatorius kivetésének és behajtásának kifogásolásában és az orvosi ellátás, valamint segélyek igénybevételének nehézségeire való utalásban keresendő.

Alig lehet vitás, hogy az ellátási alapon álló társadalombiztosítás szélső formája, vagyis az a rendszer, midőn a biztosítottak (munkájuk alapján igényjogosultak) állami bevételekből, nem külön kirótt biztosítási járulékokból segélyeztetnek, a munkaadói érdekeltségekre, sőt a segélyek igénybevételének módját illetően a munkavállalói érdekeltségekre is igen jelentős eljárési könnyítést jelenthet, — ezért ebben a vonatkozásban — kétségtelenül a legkedvezőbb megoldásra ad lehetőséget. Mindamellet az ellátási rendszer — sőt már az ellátási alapelvnek a társadalombiztosításban való túlzott érvényesítése — ellen is joggal felhozható, hogy az a biztosításban megnyilvá-

¹⁵⁾ V. ö.: Kovrig: Id. m. 54. és köv. 1.

¹⁶⁾ Ezzel szemben a legilletékesebb helyekről is lehet olyan véleményeket hallani, hogy az országos társadalombiztosítás megszervezése: nagy nemzeti tény. Így *Székfü Gyula*: Három nemzedék és ami utána következik, 422. 1.

nuló individuális önsegély gondolatával szemben — amely a hozott áldozattal arányban álló szolgáltatókat tételez fel —, kollektív Irányban olyan fokit eltolódást jelent, hogy az az egyéni érdemen és képességen alapuló társadalmi szerkezet alapelveivel csak egész kivételes esetben egyeztethető össze. Ez a kivételes eset akkor forog fenn, ha a biztosítás terheit az érdekelt társadalmi rétegek maguk viselni teljesen képtelenek, vagy — kizárólag ellátási alapon álló rendszer esetén — a biztosításba volt foglalkozási csoportok saját természete, esetleg primitívsége a szociális biztosítás szolgáltatásainak megszerzését súlyosan akadályozza.

A társadalombiztosításnak jelenleg európaszerte leggyakrabban alkalmazott formái a közös és rendszerint egyenlő munkaadói és munkavállalói hozzájáruláson, továbbá állami (közületi) segélyezésen alapulnak, ami az individuális és kollektív gondolatot — tehát a biztosítás csak a biztosítottak segélyezésére külső megjelenési formaként alkalmazott ellátási alapelvet és a dó út des gondolatán alapuló biztosítási alapelvet¹⁷⁾ — szerencsés arányban egyesíti.

Bármilyen legyen is azonban a szociális biztosítás elvi és technikai megoldása, a hangsúly azon van, hogy a nemzet legszélesebb és jövője szempontjából döntő jelentőségű rétegei — így például a mezőgazdasági munkásság — a szociális biztosítás köréből — az összes ágazatokat ideértve ki ne rekesztessenek. Azt látjuk ugyanis, hogy ez az annyira természetesnek látszó követelmény világviszonylatban is csak részben valósult meg. A történeti fejlődés mindenütt

¹⁷⁾ V. o.: *Weddingen: Socialpolitik*, 225. 1.

az ipari társadalombiztosítás kifejlődésének kedvezett, s ennek megfelelően a mezőgazdasági munkásság szociális biztosítása csak igen lassan követte és a legtöbb helyen még ma sem érte el a társadalombiztosítási rendszerek által az ipari munkavállalók részére nyújtott szolgáltatásokat. Ennek kétségtelenül főként az az oka, hogy az ipari munkások szervezetei, főleg azonban a szociáldemokrata pártok, a szociális biztosítás tekintetében fokozatosan újabb és újabb engedményeket harcoltak ki az ipari munkásság részére a liberális államtól. Ezzel szemben *a mezőgazdasági munkásság szociális biztosításával, minthogy ennek szervezetei nem voltak — hacsak egy-egy kiválóan szociális érzésű államférfi spontán elhatározás és merőben, humanitárius elgondolások, vagy az államrezon érdekében nem foglalkozott ezzel a gondoláitól és a felvetett gondolatot megvalósuláshoz nem segítette —, a liberális állam éppenséggel nem törődött. A 'keresztény és nemzeti politikának tehát egyik legfontosabb feladata, hogy a liberális államnak e téren mutatkozó súlyos mulasztásait haladéktalanul pótolja.*

A szociális biztosítás szervezetét illetően a munkahiány esetére való biztosítás tekintetében utalunk az állami munkaközvetítő szervvel kapcsolatban mondottakra. *Itt kell azonban a legnagyobb nyomatékkal kiemelniünk, hogy munkára és nem munkanélküli segélyekre való jog mellett foglaltunk állást!*

Annak a részére, akinek az állami munkaközvetítő szerv — munkahiány, illetőleg munkakereslet hiánya miatt — megfelelő munkát nem tud juttatni, úgynevezett szükség inunkat jelöl ki. A szükségmunka testi és szellemi lehet, de ennek sem minő-

sege, sem helye tekintetében az érdekelt jogigényt nem támaszthat. A szükségmunka javadalmazása az egyébként szokásos béreknek és fizetéseknek legfeljebb $\frac{2}{3}$ -ig terjedhet. *A szükségmunka terheinek fedezetét állami bevételekből kell előteremteni és a fedezet biztosítása céljából szükség esetén a társadalom összes osztályait terhelő munkanélküliség elleni adót kell kivetni.* Ezek szerint a munkahiány esetére való biztosításnak szerves kapcsolatban kell lennie a munkaközvetítő intézménnyel, mert munkahiány esetén szükségmunkát csak az kaphat, aki a munkaközvetítő szerv megállapítása szerint munkára jogosult, de nem helyezhető munkába.

Pénzbeli segély jár a munkába nem helyezhetőnek, ha betegsége miatt szükségmunka végzésére képtelen. Ez a segély azonban nem munkahiány, hanem betegség esetére való segélyezésnek tekintendő. A keresőképesség kérdésének megállapítására és a gyógykezelésre a betegségi biztosítást ellátó intézmény illetékes. Ennek az intézménynek a költségeit — ideértve a szükségmunkát díjazásának 90%-ig terjedhető ipari táppénzsegélyeket, valamint a mezőgazdasági munkásság részére esetleg kiszolgáltatott természetbeni juttatásokat — az állami munkaközvetítő szerv téríti meg.

A szociális biztosítás egyéb ágazatai tekintetében a biztosítás alapelve: a jobb kockázat megosztás érdekében első pillanatra minden esetre helyesebbnek látszik, ha az összes foglalkozási ágak és csoportok szociális biztosítását (ellátását) ugyanannak az intézménynek a különböző tagozatai látják el. Behatóbb vizsgálat azonban rendszerint meggyőz bennünket, ez a megoldás a történeti fejlődés különböző-

sege, valamint az egyes foglalkozási ágak diametrálisan különböző voltából folyó adottságok következtében komoly veszélyek nélkül nem jöhet figyelembe. Ez esetben is meg kell azonban találni a helyes együttműködést a társadalombiztosítási intézmények között annak az elvnek a szem előtt tartásával, hogy a primátus mindenkor a leghatalmasabb és legjelentősebb foglalkozási ág, illetőleg csoport szociális biztosítását ellátó tagozatot, vagy intézményt, ipari államban tehát az ipari munkavállalók társadalombiztosító intézetét, agrár államban pedig a mezőgazdasági munkavállalók szociális biztosítását ellátó intézményt illeti meg.

Egy bizonyos: a megoldásnak mindenképpen feltétlenül számolni kell a mezőgazdasági üzemeknek (gazdaságoknak) és a mezőgazdasági munkavállalóknak az ipari üzemektől, illetve munkavállalóktól lényegesen eltérő természetével. A mezőgazdasági üzemek (gazdaságok) szétszórtsága élesen ellentmond a rendelőintézeteknek az ipari társadalombiztosításban szokásos központosításának. Ez itt sem a gazdaságosság, sem a betegellátás szempontjából nem kívánatos. Sokkal célszerűbbnek látszik mozgó egészségügyi intézmények (egészségügyi autók, kórházvonalak) rendszeresítése, különösen akkor, ha valahol a mezőgazdasági vidékeknek orvosi szempontból való ellátása nem kielégítő.

A legnagyobb figyelmet érdemiéi a mezőgazdasági társadalombiztosítás — különösen pedig a mezőgazdasági betegségit biztosítás — megszervezésénél a gazdasági munkavállalóknak, az ipari munkásoktól eltérő lelki habitusa is. Már az ipari társadalombiztosításban a legsúlyosabb problémák egyike a táppénz-

ellátás megítélendő adminisztrációja és a visszaélések lehető kizárása, — de még súlyosabb kérdés ez a mezőgazdaságban. Eltekintve a technikai és pénzügyi nehézségektől, a táppénznek a munka etikáját kétségtelenül rontó hatására tekintettel, fölötte meggondolandó, hogy ezt az ipari társadalombiztosításban szükséges rosszként érvényesülő segélynemet, egyáltalában szabad-e a mezőgazdasági betegségi biztosításban — amennyiben ez a biztosítási ág valahol még nincs megszervezve — bevezetni?! *A leggondosabban meg kell vizsgálni, hogy figyelembe véve a mezőgazdaságban periodikusan visszatérő téli munkanélküliséget is, amely a táppénzrendszer bevezetése esetén tág teret nyitna a tömeges és legtöbbszörre jogosulatlan táppénzigényeknek, — nem kell-e itt a táppénzrendszert más megoldással — például naturá-Uákkal való ellátással — helyettesíteni. Ez természetesen az ipari társadalombiztosítástól teljesen eltérő rendszert jelent és kíván!*

A szolgáltatások mértéke szempontjából — amennyiben a szociális biztosításban a biztosítási gondolat lép előtérbe, — az alapot a tényleges kereset, illetve az ennek alapján fizetett járulékok adják meg. A vél itt az egyén szubjektív kárának megtérítése, elsősorban pénzbeli szolgáltatásokkal. Ellátási alapon álló rendszernél a szolgáltatások mértékére a társadalombiztosítás általános indoka tekintetében felhozottak irányadók. Ez azt jelenti, hogy itt — a közösség érdekeire figyelemmel — az objektív szükség mértéke (a létminimum) lép előtérbe és a természetbeni szolgáltatások jutnak túlsúlyba. Különösen gondos mérlegelésre van ilyen körülmények között szükség a szolgáltatások megállapításánál ellátásos rendszer ese-

tén, ahol hatványozottan kell ügyelni arra is, hogy a szolgáltatások jogosulatlanul igénybe ne vétessenek. Míg a biztosítási alapon álló rendszernél a szolgáltatások jogosulatlan igénybevételének kizárása főként az érdekelteknek a biztosítás terheibe való bevonásán alapszik, addig ellátásos rendszer esetén a visszaélések megakadályozása beható ellenőrzéssel és a büntető szankciók fokozott alkalmazásával történik.

A nemzeti szociálpolitika a szolgáltatások mértéke tekintetében azt a követelményt támasztja, hogy azok tényleg és valóban lefedezzék az előforduló kockázatokat és ne jelentsék pusztán a gondolat elvi elismerését, mert így nem válthatják be a hozzájuk fűződő várakozásokat.

A nemzeti szociálpolitikának a társadalombiztosítási rendszerek egészével szemben támasztott legfőbb követelménye pedig az, hogy az idevágó törvények és egyéb jogszabályok végrehajtását a végrehajtó szervezet — a legegyszerűbb és a való élet követelményeihez mindenben alkalmazkodó eljárással — olyan módon lássa el, hogy az érdekeltek a szolgáltatásokhoz fennakadás nélkül és a fennálló szükséghez képest a lehető leggyorsabban hozzájussanak. Ez pedig megfelelő technikai berendezés mellett is csak abban az esetben lehetséges, ha a szociális biztosítás szerveinek meleg szociális érzésük van és mélyen át vannak hatva attól a tudattól, hogy csekélyebb jelentőségűnek látszó feladataikat is mindenkor a nemzeti szociálpolitika fontos tényezőiként látják el.

Végül a szolgáltatásokra mégegyszer visszatérve, a nemzeti szociálpolitikának ebben a tekintetben az a további követelménye, hogy ezek megállapításánál a népesedéspolitikai szempontok mindig döntő súllyal

essenek latba, tehát a segélyek a biztosított (igényjogosult) által eltartott hozzátartozói (elsősorban a feleség és a gyermekek) számával mindenkor arányban álljanak.

Végkövetkeztetésként levonhatjuk a nemzeti szociálpolitika követelményét: integrális társadalombiztosítás, megfelelő szolgáltatásokkal. Ettől a követelménytől, termeléspolitikai szempontokra tekintettel, semmi esetre sem vagyunk hajlandók eltérni, mert ha a biztosítás terheit a közvetlenül érdekelt termelési ág, illetőleg munkaadói és munkavállalói rétegek járulékfizetési rendszer alapján viselni képtelenek, annak költségeit az egész társadalomnak, mint ugyancsak igen közelről érdekeltnek — tehát közadókból — kell fedezni!

Munkásvédelem alatt azok a jogszabályok és egyéb előírások értendők, amelyek a munkavállalók testi és lelki épségét, valamint emberi méltóságát fenyegető veszélyeket vannak hivatva távoltartani.

Ha az egyén munkaerejét a nemzeti erőkészlet szerves részének tekintjük, akkor elsősorban azokat a veszélyeket kell különös figyelmünkre méltatnunk, amelyek a modern technika fejlődése folytán a munkások testi épségét üzemi balesetek és foglalkozási betegségek alakjában fenyegetik.

A szociális és nemzeti politikát folytató államnak ebben a vonatkozásban három irányú feladata van:

1. olyan tudományos intézmény szervezése és fenntartása, amely — különös tekintettel a veszélyes anyagok feldolgozását végző foglalkozási ágakra, illetve veszélyes foglalkozásokra — a dolgozók életét és egészségét fenyegető veszélyek megelőzésére és

megakadályozására alkalmas eljárások, munkamódszerek, szabályok és berendezések felkutatásával foglalkozik;

2. általános egészségvédő rendelkezések, valamint a tudományos kutatás eredményének felhasználásával különleges balesetelhárító óvórendszabályok statválása;

3. az egészségvédő rendelkezések és óvórendszabályok maradéktalan végrehajtásáról gondoskodás.

Ezzel kapcsolatban mindenekelőtt *meg kell állapítanunk, hogy kitűnő egészségvédő rendelkezések és óvórendszabályok mellett és ellenére is elképzelhetők áldatlan üzemi állapotok. A hangsúly tehát a végrehajtás mikéntjén van. A végrehajtó szerveknek fel tétlenül messzemenő rendelkezési jogot kell biztosítani, amelynek — ha az üzem berendezése az üzemi védelem szempontjából komolyan aggályos és a veszélyek elhárítására más unod nem kínálkozik — az üzem bezárásáig kell terjednie!*

Szorosan a munkaerő védelméhez tartozik a munkaidő szabályozásának kérdése is. Minél súlyosabbak ugyanis a munkás testi és szellemi erejével szemben támasztott követelmények, minél egyhangúbb az elvégzendő munkafeladat és minél hosszabb a munkaidő, annál fokozottabb a baleseti veszély és annál inkább szükségesek olyan szabályok, amelyek a nemzeti munkaerőkészlet védelmében a dolgozó ember erejének fenntartását a munkaidő és a pihenés idejének megfelelő szabályozásával szolgálják. Az ipari munkánál a tudomány, általánosságban napi 8 órai munkaidő mellett foglalt állást, ezt tekinti optimális munkavégzésnek, vagyis olyan erőkifejtésnek, amelyet a munkás egészségének veszélyeztetése nélkül

huzamosabb ideig tud végezni. Ettől az általános elvtől tehát csak a nemzet egészére fontos termelés-politikai szempontból — kivételesen — indokolt eltérni.

A munkaidő szabályozásával kapcsolatban kell megemlékeznünk a napközi munkaszünetekről, az éjjeli munkáról, a munkavállalók hétvégi pihenőjéről és a fizetéses szabadság kérdéséről is.

Napközi munkaszünetnek (pl. ebédszünetnek) a munkaidőbe való iktatása épp annyira fontos, mint a maximális munkanap megállapítása. Tapasztalati tény ugyanis, hogy bizonyos idő eltelte után a teljesítőképesség emelkedik, majd eléri a maximumot és ettől kezdve ismét csökken. Ennek a görbének a mélypontján tehát a munkaerő kímélése és a munka eredményessége érdekében feltétlenül rövid munkaszünetet — délben legalább 1 és ½ órai pihenéssel — kell tartani.

A nappali alvás nem egy értékű az éjszakai pihenéssel, nem nyújtja ugyanazt a felüdülést, mint az előbbi. A természet által is pihenésre szánt éjszakák munkával töltése a munkaerőnek idő előtt való elhasználódásához vezet: a nemzeti szociálpolitika ezért elvileg ellensége minden éjszakai munkának.

Munkaidő megszabása, napközi munkaszünetek és hétvégi pihenő, ez utóbbi, mint a szociálpolitika legújabb vívmánya, mind-mind a munkaerők védelmét szolgálják. Mindezek azonban a munkafolyamatot csak rövid időre szakítják meg, ezért *feltétlenül szükséges olyan hosszabb munkaszünet is, amely az eg(sz esztendőben elhasznált munkaenergiának pótlásai és a kimerült szervezet teljes felfrissítését teszi lehetővé.* Világos azonban, hogy a szabadság csak ak-

kor bír a munkavállalóra értékkel, ha szabadságának tartama alatt javadalmazását megkapja: tehát a szabadságnak fizetéses szabadságnak kell lenni, sőt ha a szabadság célját valóban el akarja érni, ezen túlmenőleg — nyaralattási akciókkal kapcsolatban — nemes örömök forrásának kell lennie. Gyakorlati szempontból felmerült a kérdés, hogy a szabadság terhét, vagyis a szabadság idő alatt a munkavállaló javadalmazását ki viselje: a munkaadó, vagy a közület. Ez olyan részletkérdés, amelyet az egyes foglalkozási ágak különös adottságának, valamint az üzemek teherbíróképességének figyelembevételével kell eldönteni.

A munkaerő védelmével függ össze a megszállt bér biztosítása (alaki bérvédelem). Erre vonatkozik az iparban a truek-tilalom, amely megtiltja a munkaadónak, hogy a munkavállalókat természetben (áruban) fizesse és ilyen módon selejtes és olcsó árukat munkavállalóira reáakényszerítse. A bérfizetés helye és ideje ugyancsak törvényes védelem tárgyát kell, hogy képezze. Bégi vívmánya a szociálpolitikának, hogy a legtöbb kultúrországból korcsmákban bérfizetést teljesíteni nem szabad. Nem lehet a bérfizetés ideje sem a munkaadó tetszésére bízva. A napszámbért például legalább minden héten egyszer, a havi fizetést pedig minden hónapban legalább a tárgy hónap utolsó napján ki kell adni. Komoly oldalról *senki sem vonhatja kétségbe, hogy a termelés eredményessége csak megfelelő üzemi fegyelem fenntartása mellett biztosítható. Ez azonban semmi esetre sem lehet alap arra, hogy a munkavállaló bére önkényesen megszállt rendbüntetésekkel csökkenessék.* A rendbüntetéseket szigorúan meghatározott

etekre kell korlátozni és minden ezzel kapcsolatos visszaélést (pl. előmunkások, művezetők hatalinaskodását) ki kell zárni. *Ezzel szorosan összefügg a munkavállaló emberi méltóságának sérthetetlensége. Úgy a munkaadónak, mint a munkavállalónak át kell lenni hatva áltól a tudattól, hogy a másik fél a nemzeti termelés nélkülözhetetlen és éppen ezért minden tiszteletet megérdemlő tényezője. Csak ilyen feltétel mellett alakulhat ki olyan üzemi közakarát, amely a termelés eredményességét, az egyén munkaerejének megóvása mellett, a maximumig fokozza.* Ez a kérdés, vagyis az üzem egységének: a munkaadó és munkavállaló belső egymásratalálásának munkálása egyébként a szociálpedagógiának egyik legjelentősebb feladata. Az állam propaganda, jutalmak és kitüntetések útján sokat segíthet!

Az üzemi védelemre vonatkozólag elmondottak a dolog természetéből folyólag az iparra vonatkoznak. Itt a szabályok végrehajtásának világszerte egységesen kialakult szervei az ipar felügyelőik, a szabályok formája pedig az üzemben kifüggesztett munkarend, mely a munkaszerződés kiegészítő részét képezik: a védelem módja és formája tehát tisztázott kérdés.

A mezőgazdasági munkások munkaerejének védelme, akárcsak szociális biztosításuk, az ipari munkavállalók védelmével szemben, — általában lényegesen el van maradva. Kétségtelen, hogy a mezőgazdaság viszonyai az ipari viszonyoktól alapjukban különböznek. Ez azonban nem jelenti azt, mintha itt nem volnának megoldásra váró kérdések, hanem csupán azt, hogy itt részben más problémák várnak megoldásra.

A mezőgazdaságban üzemi veszélyről — olyan értelemben, mint az iparban — aligha lehet ugyan beszélni, mindamellett kétségtelen, hogy a mezőgazdasággal kapcsolatos foglalkozásokat igen súlyos baleseti veszélyek fenyegetik. Elég, ha e tekintetben utaink az állatokkal való foglalkozásból folyóan előálló gyakori balesetekre. A mezőgazdaságban fennálló baleseti veszélyt súlyosbítja a mezőgazdasági munkavállalóknak az ipari munkásoktól eltérő szellemi és testi alkatából folyó virtuskodása, a fenyegető veszedelmeknek sokszor egyenes kihívása, következményeiben a testi szenvedésekkel szemben közismerten nagyobb közönye, végül pedig az első segély és szakszerű orvosi kezelés gyakori késedelve. *Míg az iparban — különösen nagyüzemeket tekintve — a balesetelhárító propagandának tág tere nyílik, a mezőgazdaságban a gazdaságok nagy terjedelme, szétszórtsága és érdekelt munkavállalók konzervativizmusa miatt erre sokkal kevesebb a lehetőség.*

A munkaidőnek a mezőgazdaságban való szabályozásával szemben leggyakrabban azt a tényt szokás felhozni, hogy a mezőgazdasági munkálatok elvégzése — természeti okokból — záros határidőhöz van kötve. Azt mondják ezek az érvek, hogy például a szántást, vetést, aratást, cséplést, stb.-t nem lehet maximált határidőhöz kötni, ezeket — hacsak nem akarjuk a termelés eredményét veszélyeztetni — a természet által rendelkezésre bocsátott idő alatt feltétlenül el kell végezni. Mindez kétségen felül álló lény, ami vita tárgyát sem képezheti. Nem szabad azonban megfelekedni arról, hogy ugyanazt a munkamennyiséget — amennyiben megfelelő és elégséges munkaerő áll rendelkezésre — célszerű munkabeoszt-

tás és munkamódszerek melleit, a rendelkezésre álló idő keretei között tetszésszerinti munkaidő mellett lehet elvégezni. A mezőgazdasági munkálatok különleges természete ezek szerint — ismételten hangsúlyozva megfelelő és elégséges munkaerő feltételét — éppenséggel nem zárja ki a munkaidő szabályozását.

Egyáltalán nem vagyunk hívei annak az észjárásnak, amely a déli harangszóra feltétlenül letéteti a vakoló kanalat, sőt a mezőgazdasági munkavállalók fizikai teljesítőképességének fokozásában a nemzeti lét védelmére gondolva, egyenesen ennek a létnek egyik garanciáját látjuk, — de azon az alapon, hogy a mezőgazdasági munkavállalóknak rendszerített fizikuma — a gyakran elégtelen táplálkozás ellenere is — óriási terhet elbír, a nemzeti munkaerőknek a mezőgazdaságban gyakran történő minden korlátot nélkülöző kihasználását, tehát a „látástól-vakulásig” elvének axiómává emelését, semmiképpen nem tudjuk magunkévá tenni. Meg kell tehát tálain t a mezőgazdaságban is a munkaidő szabályozásának észszerű és rugalmas feltételeit, nem tévesztve szem elől, hogy a mezőgazdasági munkavállaló munkaerejének védelme egyrészt a nemzet teljesítőképességét éppen a kritikus időkre van hivatva biztosítani, másrészt időelőtt történő megfogakozásának megakadályozása a nemzeti munkaerőkészletnek, mint egyik legfontosabb nemzeti vagyontárgynak a pusztulását gátolja meg.

Ezek a megfontolások nyilvánvalóvá teszik, hogy a munkaidő szabályozása mellett a munkaszünetek (heti pihenőnap) és a fizetéses szabadság kérdésének elvetése a mezőgazdaságban éppen annyira jogosult, mint az iparban. Természetes azonban, hogy a mező-

gazdasági munkások részére nem lehet — doktriner módon — nyári szabadságot javasolni. Míg ugyanis az iparban a nyári szabadságotól való megfosztása mellett rendszerint nincs akadálya, a mezőgazdasági munkavállalók üdültetése — helyesebben: évi munkateljesítményükhöz képest a kényszerű téli pihenő alatt egy, illetve két heti keresetüknek megfelelő juttatásban és nemes szórakozásokban való részesítése — csak a téli — tehát a mezőgazdasági munkákra kevésbé alkalmas — évszakban valósítható meg.

Köztudomású, hogy a mezőgazdasági munkavállalók javadalmazása elsősorban természetben történik. Ez természetes és helyes is f Elsőrendű fontosságú azonban, hogy a természetbeni javadalmazás minőségi szempontból teljesen kifogástalan legyen. Különösen fontos az egészséges lakás és a jóminőségű élelem biztosítása, mert ezekkel az elsőrendű szükségleti cikkekkel kapcsolatban szokott történni, vagy történhet — a nemzeti munkaerő mérhetetlen kárára — a legtöbb visszaélés. Itt tehát szabályokra, ha célt akarunk érni, igen szigorú szabályokra van szükség!

Nem feledkezhetünk meg végül arról sem, hogy a mezőgazdasági munkavállalók emberi méltósága egy fokkal sem lehet alábbvaló, mint bárki másé. Jól tudjuk, hogy sok mezőgazdasági üzemben a munkaadó és a munkavállaló között a viszony sokszor még most is patriarchális, hogy sok helyen egyrészt a gazda szíve és szociális érzéke, másrészt a mezőgazdasági cseléd hűsége a munkaviszonyt — az iparban eddig elképzelhetetlen — bensőséges összetartássá emeli, de nem téveszthetjük szem elől azt sem, hogy még min-

dig nem vezett ki az a típusú munkaadó (megbízott, gazdatiszt) sem, aki — a legkedvezőtlenebb értelemben — földesúr és a jobbágy szemszögéből kezeli az embereket. *A mezőgazdasági munkavállalók, személyiségének intézményes védelme tehát feltétlenül indokolt.*

Már az ipari munkavállalók védelmével kapcsolatban mondtuk, hogy más a törvény és más a végrehajtás. Különösen áll ez a mezőgazdaságra. Itt ugyanis a gazdasági üzemek tulajdonosai még sokkal kevésbé tudnak megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy munkavállalóikkal szemben akaratauk szuverén módon érvényesülhet, mint az iparban. A mezőgazdasági munkásvédelem sokkal újabb keletű dolog, semhogy ezen csodálkozhatnánk.

Legfontosabbnak tartjuk tehát, hogy a mezőgazdasági munkásvédelemnek éppúgy meglegyenek a saját végrehajtó szervei, mint az iparénak. Ebben a tekintetben mezőgazdasági munkásvédőkre, vagy mezőgazdasági munkaügyi felügyelőkre gondolunk, akik a már meglévő és újonnan alkotandó mezőgazdasági munkaügyi vonatkozású törvények maradéktalan végrehajtásának ellenőrzésére, a visszaélések megakadályozására és a szükségesnek mutató újabb intézkedéseket illető javaslattételre lennének hivatva. Ezeknek a szerveknek a hatáskörét az iparfelügyelet terén szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján, de mindenesetre olyan módon kell megállapítani, hogy a fennálló hiányosságok megszüntetését saját személyükben hatósági jogkörrel eszközölhessék.

Meg kell még emlékeznünk a nemzeti munkaerő védelmével kapcsolatban a női és gyermekmunka különleges védelméről is.

Az tapasztalati tény, hogy a nő fizikailag gyengébb és kevésbé teherbíróképes, mint a férfi, továbbá az a megfontolás, hogy a női szervezet túlterhelése és egészségének tartós veszélyeztetése a jövő nemzedékek épségét, erejét, tehát a nemzeti munkaerőkészlet jövőjét fenyegeti, már igen korán olyan szociálpolitikai célkitűzésekhez vezetett, amelyek a dolgozó nő fokozott védelmét voltak hivatva szolgáltni. Hozzájárult ezeknek a szociálpolitikai célkitűzéseknek további fejlődéséhez annak belátása is, hogy a dolgozó nő szervezetének rendszerint kettős megterheléssel kell megbirkóznia. Az egyik a vállalt munka, a másik a háztartási tevékenység. Mindezek alapján *a női munkaerő védelmével kapcsolatban feltétlenül szükséges a női munkaerő napi maximális munkaidejének megállapítása. Különösen fontos ez ha általánosságban a férfi munkaerők napi munkaideje megállapítva nincs*, vagy ha — akár különleges nemzeti, vagy termeléspolitikai okokból is — a férfi munkaerőkre megállapított —vagy szokásos — munkaidő olyan hosszú, hogy a női munkaerőkkel szemben — egészségük komoly veszélyeztetése nélkül — nem alkalmazható. Elkerülhetetlenül szükséges ezenkívül a nők éjjeli munkájának teljes eltiltása, a női munka tilalma veszélyes iparágakban és foglalkozásokban, végül pedig a női munkának a szülést követő — minimálisan — hat hét alatti tilalma.

Ugyancsak fokozott védelem szüksége forog fenn a gyermek- és fiatalok munkásokkal szemben is, arra való tekintettel, hogy a gyermek szervezete azt a hármassal megterhelést, amelyet a kereső háztartási és iskolai munka együttese jelent, testi és szellemi fejlődésének veszélyeztetése nélkül elviselni nem bírja.

Pappen ezért a nemzeti szociálpolitika a 14 éven aluli (iskolaköteles) gyermekek kereső foglalkoztatásának teljes eltiltását kívánja.

De különleges védelmet Igényelnek a fiatalok (14-18 éves) munkavállalók is. Így az éjjeli munkáktól feltétlenül eltiltandók és egyes nagyobb testi erőt kívánó, vagy egyébként veszélyes foglalkozásokban való alkalmaztatásuk pedig csak akkor foglalhat helyet, ha orvosi szempontból — egyénenként történő megvizsgálásuk eredménye alapján — ez nem agyályos.

Meg kell jegyeznünk, hogy *a női és gyermekmunka védelmére vonatkozólag felállított ezek a követelmények a legtöbb ú. n. kultúrállamban már törvényes rendezést nyertek. Éppen ezért a hangsúly itt ezeknek a jogszabályoknak a pontos végrehajtásán van.*

Természetes azonban, hogy ez tökéletes munkafelügyelet mellett is csak az általunk felállított általános elvi követelmények megvalósulása esetén, tehát csak akkor képzelhető el és ér kocsni alapon szánkdókkal csak akkor kényszeríthető ki, ha a családokat nyomorúságos helyzetük gyermek- és női munkára nem kényszeríti!

Végül itt kell megemlékeznünk a népegészségvédelemről és az úgynevezett népbetegségek elleni küzdelemről, mint a nemzeti munkaerőkészletet súlyosan fenyegető veszedelem elleni védekezésről.

A népegészségvédelem kérdésével kapcsolatban elsősorban a népélelmezés kérdése jön figyelembe! A nemzeti szociálpolitika mindenki részére biztosítani kívánja az elégséges táplálkozás megszerzéséhez szükséges anyagi lehetőséget. Gondoskodni kell azonban

ezzel kapcsolatban arról is, hogy a népesség helyes és kalóriában elegendő táplálkozása megfelelő propagandával — elsősorban az orvosok, mint erre legilletékesebbek közbejöttével — megvalósíttassék.

A népbetegségek közül Európában főleg a tuberkulózis és a nemi betegségek bírnak jelentőséggel. Leküzdésük — integrális társadalombiztosítás mellett — elsősorban a társadalombiztosító intézmények feladata, amennyiben pedig olyan társadalmi rétegekről van szó, amelyek kívül esnek a társadalombiztosítás keretein, a küzdelem állami feladattá válik.

A kérdés súlypontja a megoldás intézményes voltában rejlik. Társadalom jótékony sági alapon a népbetegségekkel szemben eredményes harcot folytatni nem lehet. Államnak és a társadalombiztosító intézményeknek közösen megállapított terv szerint kell eljárnia: dispenzér, kórház (szanatórium) és orvoshálozat kiépítésével, valamint az ingyenes gyógyszerellátással kell segítségül sietnie. Különösen rendkívül fontos, hogy minden orvosi kezelést igénylő beteg időben orvosi ellátáshoz jusson. Ez a kérdés teljes és megnyugtató megoldást csak abban az esetben nyerhet, ha az állam vállalja magára mindazoknak a vidékeknek az orvosi dotálását, amelyek az orvos — tudományos fejlődését is lehetővé tevő — eltartását — figyelemmel az ilyen körülmények között megkívánt áldozatos pionír munkára is — nem teszik lehetővé.

Itt kell megjegyeznünk azt is, hogy a gyógyszerész és gyógyáru kérdés a nemzeti szociálpolitikának egyik sürgősen megoldandó problémája. A betegségi biztosítás kérdésétől ugyanis alig választható el a gyógyszerárak államosításának kérdése.

Ezek az egészségügyi intézetek ugyanis általánosságban olyan haszonkulccsal dolgoznak, amelyet a nemzeti munkaerőkészlet védelmében aligha lehet fönntartani. *Arról ugyanis — nemzeti szociálpolitika inaugurálása mellett — szó sem lehet, hogy a nemzeti munkaerőkészlet nagy tömege azért menjen veszendőbe, mert az egészség helyreállításához szükséges gyógyszereket a betegek megfelelő anyagiak hiányában — drágaságukra való tekintettel — megszerzeni képtelenek.*

A népbetegségek leküzdése mindezekén felül a legszorosabb összefüggésben van a szociálpolitika általános helyzetével, így például megfelelő munkabérek és ebből folyóan megfelelő lakásviszonyok — szociális lakáspolitikai és szociális nevelés — nélkül a népbetegségek leküzdése komoly stádiumba nem juthat.

5. §. Közhatalmi tényezők jóváhagyásával megszabott, vagy általuk megállapított munkabérek.

6. §. Általános szervezkedési szabadság a gazdasági érdekek védelmére nemzetpolitikai biztosítékok mellett, a pártpolitika teljes kizárásával.

7. §. Kollektív szerződések joga.

8. §. Különálló és különleges jogállású munkaügyi bíróságok.

Szervezkedési szabadság, kollektív szerződés, megfelelő munkabérek és külön munkaügyi bíraskodás egymással szoros kapcsolatban levő kérdések ezért róluk — önálló problémakörként való megha-

gyásuk mellett — egy összefüggésben kell megemlékeznünk.

A keresztény bölcséleten alapuló nemzeti szolidarizmus rendszerében a tőke és a munka a termelés egyenrangú tényezője. Ez az elvi felfogás a gyakorlatban az összes foglalkozási ágakra — tehát minden szervezkedésre jogosult, nemzethű munkavállalóra — kiterjedő koalíció jogot jelent. Ha ugyanis azt akarom, hogy a munkás nemcsak jogilag, hanem ténylég egyenlő legyen a munkaadóval, meg kell teremtenem ennek az egyenlőségnek az előfeltételeit. Ez pedig csak szervezkedési szabadság, illetve lehetőség esetén képzelhető el. Ha a munkás szervezetlen, egyedül áll szemben a munkaadóval, a felajánlott munkafeltételeket — elsősorban a munkabért —, mint-hogy maga és családja megélhetését biztosító tartaléktőkéje nincs és mert munkástársainak gyakran nyomasztó munkakínálatával is számolnia kell, ellenkezés nélkül elfogadni kénytelen.

A szervezkedés jogát tehát véleményünk szerint sem bölcselmi, sem etikai, sem nemzetpolitikai alápon nem lehet megtámadni, a következő feltételek mellett:

1. *A munkavállalói szakszervezetnek az illető foglalkozási ág összes — gondolatrendszerünkben nemzethű és ezen az alapon szervezkedésre jogosult — munkavállalóit fel kell ölelnie, mert ellenkező esetben a kívülállók a szervezkedés céljait megghiúsíthatják.*

2. *A szakszervezetek működése kizárólag az érdekvédelemhez törvényben megállapított körére terjedhet ki,*

A szakszervezet működése a nemzet egyetemes érdekeit nem sértheti. A sztrájk tehát nincs megengedve. (Munkaadói részről ezzel szemben tilos a kizárás.) A szakszervezetnek a nemzeti célokkal ellentétes célkitűzései nem lehetnek.

4. A szakszervezet politikával nem foglalkozhat.

5. A szakszervezet működése az állami és társadalmi rendet sem közvetlenül, sem közvetve nem fenyegetheti.

6. A szakszervezetek állami felügyelet alatt állanak.

7. A szakszervezetek a tagok anyagi erejét csak a törvényben megállapított célokra és mértékig vehetik igénybe.

Ezek a biztosítékok alkalmasnak látszanak arra, hogy a munkavállalói szakszervezetekkel szemben fennálló — és gyakran valóban jogosult — aggályokat eloszlassák és ennek alapján ezek a pártpolitikai színezettől megszabadított szakszervezetek kollektív szerződések alanyaivá legyenek. A kollektív szerződések útján válik lehetővé, hogy az egyes munkavállalók kilépjenek elszigetelt helyzetükből és a munkabérek — elsősorban a legkisebb munkabérek — megállapításánál az illető foglalkozási ág, összes munkavállalóinak számbeli és tényleges súlyával működjenek közre. A kollektív szerződésnek az a jelentősége, hogy egyrészt a munkavállaló nem kénytelen minden esetben kialakulni a munkabérért, mert a kollektív szerződés megszabja azt a határt, amely alá a bérek nem süllyedhetnek, másrészt a kollektív szerződések útján a munkavállaló a gyakorlatban is egyenlő erejű tényező lesz a tőkessel,

mert a munkaadók, vagy szervezeteik nem az egyes munkással, hanem minden esetben — szervezkedésre jogosult — munkavállalók összességével állanak szemben Ilyen körülmények között a megegyezés, elsősorban pedig a kollektív szerződés megkötése reájuk nézve olyan fontossá válik, mint a munkavállalókra. Meg kell itt jegyeznünk, hogy a kollektív szerződés a munkaadóra is számos előnnyel jár. így az üzemi költségek tekintetében lényegesen könnyebben kalkulálhat és nincs kitéve annak, hogy a gazdasági versenyben álló más munkaadók alacsonyabb munkabérek útján kisebb termelési költséggel kínáljanak árut eladásra.

Természetes, hogy a nemzeti szociálpolitika célkitűzéseinek megfelelően nemcsak a munkavállalók, hanem a munkaadók szervezkedésének kérdését is vizsgálat tárgyává kell hogy tegye, célkitűzéseiből viszont önként következik, hogy a munkaadói szakszervezetekre teljes mértékben ugyanazokat a szabályokat kívánja alkalmazni, mint amelyeket a munkavállalói szakszervezetekkel szemben követelménye kül felállított. Ez pedig az államnak — legalább is érdekképviseleti szempontból — foglalkozásrendi felépítését jelenti.

Kétségtelen, hogy a szóbanlevő berendezés nem szükségképpen következménye és folyománya a nemzeti szolidarizmuson nyugvó társadalmi szervezeteknek, — de azzal kétségtelenül nincs is semmiféle ellentétben. Ellenkezőleg. A keresztény állambölcselet — a Quadragesimo Anno című enciklika tanúsága szerint — a gyakorlati megvalósítás kérdését teljesen nyitva hagyva — határozottan állást foglalt a korporációs rendszer mellett. Ilyen

körülmények között a gazdasági életnek hivatásrendi felépítése ellen a keresztény szolidarizmus szemszögéből elvi kifogás nem merül fel, mellette annál könnyebben állást foglalhatunk, mert a nemzeti szociálpolitika szemszögéből nem téveszthetjük szem elől, hogy a munkaadóknak — értve alatta elsősorban természetesen az úgynevezett kis munkaadókat — is megvannak a maguk szociális problémái. Már pedig az érdekvédelemnek — az általunk megjelölt biztosítékok mellett a közületekkel szemben, vagy helyesebben azok útján történő — érvényesítése, valamint az önszegély elvének valóraváltása — munkaadói vonatkozásban — megfelelőbben a hivatásrendi berendezés mellett történhetik.

Visszatérve a kollektív szerződések problémájára, felmerül a kérdés, hogy miképpen képzeljük ezeknek a szerződéseknek a létrejöttét. Erre vonatkozólag — a részletekbe való bocsátkozás nélkül — itt elegendőnek találjuk annak a leszögezését, hogy elgondolásunk szerint kizárólag az illetékes munkavállalói szervezet köthet az illetékes munkaadói szervezettel kollektív megállapodást és a kötött megállapodást jóváhagyás végett a törvény által erre kijelölt állami szerv (állami munkaügyi hivatal) elé kell terjeszteni.

A kollektív szerződések tartalmát illetőleg az az álláspontunk, hogy annak csupán a leglényegesebb kérdésekre kell és szabad kiterjedni, tehát a kollektív szerződéseknek megfelelő rugalmasságot kell biztosítani.

Jól tudjuk, hogy mennyire szövevényes és kényes kérdésről van szó akkor, amikor valamely tárgy egészét érintő munkabérek szabályozása

kerül szőnyegre. Ennél a kérdésnél nem lehet eléggé óvatosnak lenni, mert ha a közhatalom vállalja magára a munkabérek megállapításának terhét és a munkabéreket a munkavállalói érdekeltség szempontjából kedvezőtlenül állapítja meg, mérhetetlenül súlyos szociális elégedetlenséget okoz, ha pedig megállapítása a tényleges helyzet félreismerésén alapulva, a munkaadói érdekeltségekre kedvezőtlen, több sebet ejt, mint amennyit gyógyít és súlyosabb esetben az egész termelési ágak, közvetve pedig magának a termelésnek a válságát idézheti fel.

Éppen ezért az az álláspontunk, hogy nemzeti szociálpolitikát folytató állam nem mondhat ugyan le arról, hogy a munkabérmegállapításokat az összes termelési ágak, valamint a fogyasztói érdekek, tehát végeredményben a nemzet egyetemes érdekei szempontjából és a létminimumhoz való viszonyuk szemszögéből felülvizsgálat tárgyává tegye, de a lehetőséghez képest tartózkodnia kell az autoritativ megállapítástól és eljárásának súlypotját az ellentéteknek tárgyalások útján való kiegyenlítésében kell keresnie. A munkabéreknek felsőbbbségi úton történő megállapítására — rendszerünkben — az összes szóbjárehető szempontok beható megvizsgálása után is csak az esetben kerülhet sor, ha az érdekeltek megegyezésére semminemű lehetőség nincs. Ebben az esetben jutnak szerephez a különleges jogállással felruházandó munkaügyi bíróságok, amelyek a jogalkalmazáson kívül új munkafeltételeket állapíthatnak meg, vagyis, ha az érdekelt szervezetek a munkaügyi hivatal előtt lefolytatott eljárás során megoldást nem találnak, a munkafeltételeket, így elsősorban a munkabért illetően közvetlenül intézkedhetnek.

9. §. Nagyszabású, intézményes anya- és csecsemővédelem.

A nemzeti munkaerő megújítása az anya- és csecsemővédelemmel áll, vagy bukik. Ezért az organikus meg szervezett átfogó anya- és csecsemővédelem a nemzeti szociálpolitika egyik legfontosabb problémája. Legsúlyosabb a baj ott, ahol a terhességet maga az anya szakítja meg (egyke, egy se). De már akkor is igen súlyos a veszély, ha az anyában minden jószándék megvan ugyan a gyermek világra hozatalához, de a terhesség alatt megfelelően táplálkozni képtelen, vagy olyan munkát kell végeznie, amely a magzat egészséges fejlődését akadályozza. Ilyen körülmények között a gyermek gyenge és beteges, az anya pedig további produktív munkára és egészséges gyermek szülésére véglegesen képtelenné lesz. Világos, dolog, hogy ott, ahol a helyzet általánossá válik, a baj a nemzet munkaerőkészletét gyökerében fenyegeti.

Még aggasztóbb a helyzet akkor, ha továbbmenőleg azokat a veszélyeket is figyelembe vesszük, amelyek — gyakran éppen a legegészségesebb és szaporodásra legalkalmasabb családoknál — primitívség, vagy anyagi eszközök hiánya miatt — a szülés lefolyásánál követett eljárás tekintetében (orvos, vagy szülésznő igénybe nem vétele) jelentkeznek. Ilyenek a gyermekágyas asszony korai munkába állása, a csecsemő elégtelen, vagy az egészségére egyenesen veszélyes táplálása, továbbá a szülésekkel kapcsolatos betegségek és munkaképtelenségek, végül a csecsemőhalandóság.

A nemzeti szolidarizmus társadalmi szerkezete

a nemzeti társadalom minden nemzethű tagja részére biztosítani kívánja az összességbe való helyes beilleszkedés lehetőségét, szükséges azonban ezenkívül, hogy a nemzeti munkaerőkészlet megújulásának útjából minden akadály eltávolíttassék, azokról pedig, akik ennek a megújulásnak önfeláldozó szolgálói kívánnak lenni, intézményes gondoskodás történjék, vagyis a nemzeti munkaerő új tartalékai a leggondosabb őrizetben részesüljenek.

Erre vonatkozólag a következő eljárások és intézkedések látszanak szükségesnek:

1. Az anyaság eszméjének a legmagasabb piedesztálra való helyezése intenzív propaganda útján. A gyermekszaporaságnak nemzeti érdemmé nyilvánítása és *komoly* erkölcsi, valamint anyagi jutalmazása. Az orvosi és szülésznői hálózat tökéletes kiépítése. Olyan intézmények, amelyek minden szülőnő részére biztosítják a szülésnek orvosi és higiénikus szempontból kifogástalan levezetését. *A magzatelhajtások megakadályozására szülésznők részére megélhetést nyújtó javadalmazás és minden újszülött után szülészeti prémium nyújtása. A terhesség kötelező bejelentése.* Kötelező orvosi vizsgálat a terhesség alatt. Egykés (egység) családoknak egyke (és „egyse”) adóval sújtása. Az örökösödési jog megváltoztatása az egykés (egység) családokra rendkívül kedvezőtlen irányban. *Sokgyermekes családok telepítése egykés vidékekre.* A terhesség megszakításának, vagy az ebben való közreműködésnek drákói szigorral való büntetése.

2. A szociális biztosításnak olyan irányú kiépítése, hogy a dolgozó nő terhességének utolsó három hónapjában megfelelő terhességi segélyben részesül-

jön. A magzat fejlődésére ártalmas munkák eltiltása. A szociális biztosítás (ellátás) alapján terhességi segélyben nem részesíthető segélyre utalt terhes nőknek állami segélyalapról ingyenes orvosi és gyógyszerellátásban való részesítése. Az állami anya- és csecsemővédőnői szervezet olyan fokú kiépítése, hogy egyetlen terhes nő se maradjon védőnői felügyelet és tanács nélkül.

3. A szülésnél szülésznő, vagy orvos kötelező igénybevétele. A szociális biztosítás (ellátás) alapján igényjogosultaknak ezen az úton, egyébként segélyre utáltaknak pedig állami segélyalapról gyermekágyi segélyben való részesítése. A szüléstől számított hat hét alatt minden kereső foglalkozás eltiltása. Ingyenes csecsemőkelengye-kölcsönzés. Ha az anya szoptatni nem tud, csecsemőtápszerek ingyenes juttatása. Csecsemőhalálozás esetén szigorú vizsgálat és a tapasztalatlanságból, könnyelműségből, vagy rosszindulatú maradiságból beállott csecsemőhalálozások szigorú megtorlása és megbélyegzése.

10. §. Céltudatos, intenzív családvédelem.

Családi munkabér, a családalapítás előmozdítása.

A család — Krisztics Sándor különösen megkapó definíciója szerint — az utódok érdekében a kultúra továbbfejlesztése céljából való kapcsolat a férfi és a nő között. A gyermek — mondja Krisztics — mindig többre hivatott, mint a szülők, a gyermek által kultúrtényező a család. Minthogy az egész emberiségre nézve új és értékes nemzedék támad a családból, ezért támaszkodik arra az állam is. A család élteti

és erősíti azokat az érzelmeket, amelyek nélkül a társas együttműködés nem volna lehetséges. *Mint-hogy pedig az állam célja a nemzeti eszmék kormányzás útján való megvalósítása és az állam a családra, mint alapintézményre kíván támaszkodni,¹⁸⁾ világos, hogy a családvédelem egyetemes nemzeti célok szolgálatában áll.*

A családvédelem célja, a család megerősítése és ezáltal a benne levő gondozó és nevelő erők kifejtése.

Meg kell erősíteni a családot, mert azokat a feladatokat, amelyekről megemlékeztünk, azt a hivatást, amely a fentiek szerint részére kijelöltetett, csak olyan család láthatja el, illetve töltheti be, amelyben az összetartozás érzése úgy be-, mint kifelé egyaránt teljes mértékben érvényesül.

Ez a megerősítés részben anyagi, részben erkölcsi síkon mozoghat.

Anyagi vonatkozásban ide tartozik minden, ami a házasság megkötését elősegíti. Ilyenek lehetnek mindenekelőtt az állam által rendkívül alacsony kamatláb mellett nyújtott házassági kölcsönök, a gyermekek számára és a gyermekek születésének időpontjára tekintettel megállapított visszafizetési kedvezményekkel, illetve a visszafizetés részbeni, vagy egészbeni elengedésével kombinálva.

Ide számítanak mindazok az intézkedések, amelyek az állami törvényekben és a közigazgatásban a családfenntartók javára érvényesülnek.

Különösen a társadalombiztosítási törvények azok, amelyek — ha a társadalombiztosítás a nemzeti társadalom összes foglalkozási csoportjaira kiterjed,

¹⁸⁾ *Krisztics: Politika, 300. 1.*

— ebben a tekintetben értékes szolgálatot tehetnek. Ide tartozik a biztosításra kötelezettek gyermekeinek orvosi és gyógyszerellátása, a betegségi táppénzsegélyeknek az eltartásra szoruló gyermekek számához igazodó megállapítása, valamint a baleseti, rokkantsági és öregségi járadékoknak a járadékos háztartásában lévő kiskorú gyermekek számához viszonyított pótlékolása.

Különösen jelentős családvédelmi szempontból az összes foglalkozási ágakra, tehát a mezőgazdaságra is kiterjedő családi munkabér rendszer fenntartása. Ez a családi munkabér gyakorlati megvalósítását jelenti. Legcélszerűbb módja — a munkaadó védelmében — olyan berendezés, amely a családi pótlékkal nem az egyes munkavállalók után terheli a munkaadót, hanem a járulékot a kifizetett munkabér bruttó összege alapján rója ki. A családi pótlék összegének feltétlenül progresszívnek kell lennie, — de nemcsak a gyermekek számát, hanem azok korát illetőleg is. Itt legalább is három korosztályt szükséges megállapítani. (A, 6 éves korig, B, 6-10 éves korig és C, 10-16 éves korig.)

Igen lényeges emellett, hogy a törvényhozás és a közigazgatás minden akaratmegnyilvánulása és egész beállítottsága — nemcsak szólamyszerűen, hanem a gyakorlatban is — családvédelmi jellegű legyen. Az ezzel kapcsolatos lehetőségek a legszélesebb körre kiterjedhetnek. Az idevágó intézkedések közül felemlítjük a következőket:

1. Sokgyermekes családok fenntartóinak állami adókedvezményekben részesítése,
2. állások, foglalkozások és jogosítványok elnyerésénél előnyben részesítése.

3. A gyermekek számával progresszív tandíj-kedvezmények.

4. Iskolai gyermekvédelem. (Napközi ellátás stb.) Részben anyagi, részben erkölcsi vonatkozású:

5. A fizetéses házassági szabadságok bevezetése.

6. A foglalkoztatható gyermekek legkisebb életkorának megállapítása és egyes foglalkozási ágakban a női munka teljes eltiltása. (Ezzel a kérdéssel egyébként már a nemzeti munkaerő védelmével kapcsolatban részletesen foglalkoztunk.) Ide tartozik még:

7. Széles hatáskörű gyárügyi köz-igazgatás; az anyagilag és erkölcsileg elhagyottnak nyilvánított gyermekeknek a veszélyes környezetből való kiemelése és új családi keretbe helyezése.

Az elsoroltakon felül is szükséges azonban, hogy *a nevelés egész rendszere a családvédelem szolgálatában álljon*, tehát a család az iskola és az egyház a házasságra lépők és családfenntartók felelősségérzetét kifejlessze és fokozza a családon belül a családtagok bensőséges szolidaritását. Az államnak pedig házasságjogával — sőt büntetőjogával is — útját kell állnia a családi élet minden könnyű és könnyelmű szétbomlasztását, vagy tudatos széttörését célzó kísérletnek.

11. §. A nemzeti gondolatot különlegesen képviselő középosztály megerősítése.

A középosztály — a politika tudománya szerint — a társadalom haladásának legfőbb tényezője azért, hogy annak tényleg lehetséges mértékét leg-

jobban bírja megállapítani, az elérteteket fenntartani és a jövőt biztosítani.¹⁹⁾

A nemzet mindenkori sorsától elsősorban determinált középosztály, a nemzeti gondolatnak — rendszerint — a legöntudatosabb, a közérdekért való önfeláldozásban leginkább példát mutató letéteményese. Ezért az alsó osztályokból a középosztályba való felemelkedést a szorgalom és tehetség részére minél könnyebbé kell tenni.²⁰⁾ Ezzel az eljárással a nemzet legöntudatosabb rétegébe friss erőket lehet bekapcsolni. Ezeknek az erőknél pedig minden rendelkezésre álló eszközzel való megvédése és fokozása: a nemzeti szociálpolitika elsőrangú feladata.

Az említett célkitűzés több irányú feladatkör megvalósítását kívánja. A középosztály ugyanis — mint azt már számos oldalról megállapították — távolról sem egységes.

A politikai terminológia szerint ide számítandók az önálló iparosok és kereskedők, földbirtokosok (gazdák), magán- és köztisztviselők, végül a szabadfoglalkozásúak, bizonyos érzelmi, műveltségi és jövedelmi feltételek mellett.

Ezeknek a — nyilvánvalóan divergens — érdekeit tehát egyrészt külön-külön megfelelő védelemben kell részesíteni, másrészt pedig olyan intézkedésekkel kell megközelíteni, amelyek az egész középosztály közös érdekeit szolgálják.

Különleges védelmet szolgáló főbb intézkedéseket — felsorolásra szorítkozva — a következőkben foglalhatjuk össze:

¹⁹⁾ Concha Győző: Politika I., 170. 1.

²⁰⁾ Krisztics Sándor: Politika, 138. 1.

1. *Az Ipari és kereskedelmi politika terén:* A gyáriparral és a nagyüzemi rendszerű kiskereskedésekkel (áruházak) szemben fennálló versenyfeltételek megkönnyítése az iparosok képzettségének előmozdításával és a géperő használatának a kisiparban való fokozásával, az iparúzés képesítéshez kötésének szigorú keresztülvitele, a tisztességtelen verseny körültekintő szabályozása és megakadályozása, a házalás és ügynökölés megfelelő korlátok közé szorítása. Termelőszövetkezetek létesítésének támogatása, termelési hitelek nyújtása. Vám-, adó- és tarifális kedvezmények.

2. *Az agrárpolitikában:* A mezőgazdasági termények árszínvonalának szabályozása, az értékesítési lehetőségek előmozdítása, a mezőgazdasági szakoktatás fejlesztése, a termelő-, fogyasztási és értékesítő szövetkezetek alakításának előmozdítása, házhely - mentesítés és birtokminimum.

3. *A köz- és magántisztviselőkkel szemben:* Az előhaladás feltételének szabályozása (szolgálati pragmatika) és megkönnyítése. A kultúréletet lehetővé tevő javadalmazás. Progresszív családpótlék-rendszer.

4. *A szabadfoglalkozásúak érdekében* szigorú selekció, szükség esetén numerus clausus.

Végül az egész középosztály érdekében — tehát nemcsak az állammal szoros, benső kapcsolatban levő köztisztviselőkkel, hanem a középosztály egyéb szektoraival szemben is — gondoskodni kell arról, hogy a gazdasági élet rendi jellegű felépítése — amint erre már az előzőekben utaltunk — főleg az önsegély elvének gyakorlati alkalmazásával ennek az osztálynak szociális problémáit, ideértve az egyes

kategóriák betegség, rokkantság és öregség esetére való ellátását, valamint a gyermekek neveltetésének kérdését, megoldáshoz segítse.

12. §. Minél több földet szerető, megművelni tudó és akaró nemzethű egyén földhöz juttatása.

Ez céltudatos földbirtokpolitikát és szükség esetén földbirtokreformot, esetleg a reformok sorozatát jelenti.

Nagyszabású földbirtokpolitikára, főleg pedig földreformra különösen olyan országban van szükség és lehetőség, ahol a kis-, közép- és nagybirtokoknak egymáshoz való aránya, vagyis a birtokmegosztás kedvezőtlen, még inkább pedig akkor, ha a földvágyon nagy hányada esik a nagybirtokokra.

Arra a kérdésre, hogy a nagy- vagy kisoirtok előnyösebb-e, a közgazdaságtan — üzemgazdasági szempontból — nem tud abszolút választ adni. Általánosságban csupán annyit állapít meg, hogy bizonyos feltételek mellett a nagybirtok, más körülmények között pedig a kisbirtok részesíthető előnyben.

Ilyen körülmények között könnyű helyzetben van a szociálpolitika — különösen, ha az nemzeti — akkor, amikor állást kell ebben a kérdésben foglalnia és álláspontját meg kell okolnia.

Minthogy az összességbe való helyes beilleszkedés és a létminimumot biztosító vagyonmegosztás helyes rendje kétségtelenül akkor közelíthető meg legjobban, ha valamely nemzeti társadalomhoz tartozás és anyagi létbiztosítás végső alapját képező földtulajdon minél több egyén között oszlik meg és a nemzeti erő kifejtés minden bizonnyal akkor fokozható

leginkább, hó minél több egyen van a hazai földhöz, mint saját tulajdonához kötve — a szociálpolitika — jóllehet tisztában van vele, hogy az ország földterületét nem lehet úgy felfogni, mint egy tetszésszerinti és egyedül a népszaporodás mérve által meghatározott számú millió darabra darabolandó parcella-komplexumot,²¹⁾ — a helyes birtokelosztás kritériumát habozás nélkül minél több életképes paraszti kisgazdaságban látja.

Mindamellettt a szociálpolitikának szembe kell néznie azokkal az érvekkel, amelyeket általánosságban a nagybirtok mellett felhozni szoktak.

Vitán felül áll, hogy ezek közül a legkomolyabb és legjelentősebb ellenvetésnek minden nagyvonalú földbirtokpolitika, főleg pedig radikális földreform ellen, ezt az állítást kell tekintenünk, hogy az idevágó intézkedések a termelés eredményét olyan mértékben csökkentik, hogy a társadalomgazdaságoknak megcsökkent termelési eredménye a nemzeti jövedelem megfogyatkozása folytán a társadalom egészére visszahatva, az egész társadalom életszínvonalát csökkenti: a szociális célkitűzések tehát antiszociális jelenségeket eredményeznek.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy ez az ellenvetés csak részben és annyiban helytálló, amennyiben a földbirtokpolitika és a földreform a termelés eredményét kétségtelenül és valóban csökkenti. Ez pedig a közgazdaságtannak az egyes birtokkategóriák üzemi eredményre vonatkozó álláspontja szerint — legalábbis kétséges.

De még ha fel is tételeznők, hogy a kisbirtok

²¹⁾ Balás Károly: Politikai gazdaságtan, 798, 1.

kevésbé termelőképes, mint a nagybirtok — ami mindenesetre csak bizonyos nagy-, illetve kisbirtokok esetében állhat fenn —, ez nem jelenti azt, hogy a nagybirtokrendszerrel, mint megváltozhatatlan termelési adottsággal kell számolni. Ha elismerjük is, hogy földbirtokpolitikai intézkedések következtében átmenetileg visszaeshet a termelés eredménye, ez nem azt jelenti, hogy ezeket az intézkedéseket alkalmazni nem szabad, hanem azt, hogy meg kell keresni és meg kell találni azokat az eszközöket, amelyek a kisbirtok terméshozamát a benne rejlő és általánosan elismert előnyök segítségével termelési szempontból is egyszínvonalra emelik a kifogástalanul kezeit nagybirtokkal, tehát a termelés eredményének esetleges visszaesését megfelelőképpen ellensúlyozzák.

Ezek az eszközök a következők:

1. megfelelő hitelszervezet;
2. célszerű termelési és értékesítő organizáció;
3. a szakoktatás emelése;
4. megfelelő társadalmi képviselő;
5. megfelelő hitel-, adó-, vám-, külkereskedelmi piac és árpolitika;
6. a mozgó tőkének a nemzeti érdekközösség alá rendelése.

Meg kell azonban mondanunk, hogy a szociálpolitika még abban az esetben is a kisbirtok mellett foglalna állást, ha a kisbirtok a nagybirtokkal szemben végeredményben is alacsonyabb üzemi formát jelentene, mert mint Balás Károly kitűnő művében mondja:²²⁾ „mindenkit földdel ellátni nem lehet. De

²²⁾ Politikai gazdaságtan, 801-802. l.

óriási fontosságú dolog azért, hogy a földműves képességnek legalább egy jelentékeny hányada bírjon tényleg földdel, s hogy legyen egy olyan erős paraszt birtokososztály, amely a földmunkás és földműves társadalmi rétegek között a gerincet alkotja, a gazdasági és társadalmi elégedettséget, szorgalmat és takarékoságot képviselje. Minden üzemi kérdésnél összehasonlíthatatlanul nagyobb jelentőségűek a kisbirtokos társadalom létesítéséhez fűződő kollektív, nemzeti érdekek. A parasztosztály nemzeti jelentősége mellett messze eltörpülnek az egyes mezőgazdasági birtokkategóriák átlagos üzemeredményének reaktív kérdései”.

Különösképpen pedig ott van nemzeti jelentősége ilyen erős nemzeti parasztosztálynak, ahol az államban olyan nemzeti kisebbségek élnek, amelyek szívós céltudatossággal megszerzett ingatlanaikban magukat a szomszédos államban élő fajtestvéreik pionírjainak érzik. Ilyen esetben a legnagyobb nemzeti szerencsétlenség forrása lehet, ha ezt a pionírmunkát céltudatos telepítés nem egyensúlyozza, mert ha valamely külpolitikai fordulat a szomszédos állam gravitációját a szeparációig súlyosbítja, egyedül a nemzeti kisbirtokososztály állhat ellent — még olyan szerencsétlen körülmények között is — ilyen invázióknak. Nagybirtokot kisajátítani a győztes új imperiumnak nagyon könnyű, de valamely erős és öntudatos kisbirtokososztályt — még ha az kisebbséggé vált is — felszívni a lehetetlenséggel határos!

A földbirtokpolitikának, vagy földreformnak azonban szigorúan ügyelnie kell arra, hogy csak valóban földet szerető, megművelni akaró és tudó egyéneket telepítsen és vezessen birtokba. Az erre való

alkalmasságot a leggondosabban mérlegelni kell. Ellenkező esetben az új birtokos vagy telepes kezére adott föld rövidesen az ebek harmincadára kerül és az egész akció célját és értelmét veszti.

Végül még valamit kell itt mondanunk: azt, hogy a legnagyobb erővel kell köztudatba átvinni, hogy még az alkalmasak és érdeemesek közül sem kaphat mindenki földet. *A földdel űzött esetleges demagógiát tehát kérlelhetetlen szigorral kell az államhatalomnak letörni.*

13. §. Az ipari munkavállalók hazai földhöz kötése családi otthonok útján.

Ezalatt a szociálpolitika az úgynevezett kistelepítéseket, vagyis a telepéseknek lakóházhoz (és konyhakert céljaira alkalmas telekhez) juttatását érti. Nyilvánvaló, hogy a telepítés ezen formájának nincsenek és nem is lehetnek közvetlenül agrárpolitikai célkitűzései, hanem inkább szociálpolitikai, különösen pedig nemzeti szociálpolitikai jelentőséggel bírnak.

A liberális állam jól ismerte az ipari munkás szomorú helyzetét és éppen ezért — ha őszinte akart lenni — természetesnek tartotta, hogy az ipari munkavállaló ebből a minőségből folyólag ipso facto a fennálló társadalmi rendszer ellensége, nemzetközi proletár lett. Mindemellett nem gondolt arra, hogy az ipari munkásosztályt emberhez méltó léhez juttatva a nemzeti társadalomba bekapcsolja, hanem az ipari munkáskérdést pusztán rendészeti problémának tekintve eltúrte, hogy az erre a célra létesült szerve-

seték a munkásságot mintegy kiolvasszák a nemzeti társadalomból.

Ilyen körülmények között *a nemzeti szociálpolitika célkitűzései közül semmi esd re sem hiányozhat a munkásságnak a nemzeti sorsközösségbe való visszavezetése* és ennek a célnak érdekében — többek között — az ipari munkavállalóknak honi talajhoz kötése.

Az államnak, egyéb közületeknek, de minden nagyobb ipari üzemeknek is az összes rendelkezésre álló eszközzel oda kell hatnia, hogy az ipari munkavállalóknak lekötésre alkalmas tagjai törlesztéses kölcsönök segítségével és más alkalmas módon egészséges vidéken saját ingatlanhoz jussanak. Az az ipari munkás azután, aki saját családi otthonát képező házában kis konyhakertjéből a legszükségesebb élelmiszerek egy részét a legnehezebb időkben is biztosítani tudja, akinek saját érdeke fűződik a nemzeti társadalom rendjének fenntartásához, mert a — már védeni érdemes — társadalmi szerkezet emberi létjogát mindenestre biztosítja és magának is van veszteni valója, egykönnyen nem lesz nemzetközi proletár.

14. §. Szociális adó-, élelmezési, lakás- és közlekedési politika.

Egyik kitűnő magyar pénzügyi szakember szerint *az adópolitika* mélyreható befolyást gyakorolva a gazdasági élet majdnem minden megnyilvánulására, *döntő tényező lehet a szociális életre*. Irányt szabhat a vagyoni, illetve birtokviszonyok alakulásának, meghatározott irányba terelheti a vagyonszerzés folyamatát. Azt mondja továbbmenőleg a ma-

gyar kitűnőség, hogy az adózási politika a szociálpolitika területén nagymértékben segítségére jöhet a kormánzatnak, de ha nincsenek teljes összhangban, meg is hiúsíthatja a kormányzat célkitűzéseit.

Természetes tehát, hogy szociális adópolitika nélkül eredményes nemzeti szociálpolitikát elképzelni nem tudunk! De lássuk csak közelebbről, hogy mit is értünk „szociális adópolitika” alatt?!

A pénzügytan azt tanítja, hogy az adózásnál — szociális szempontból — a következő alapelveket kell figyelembe venni: 1. Progresszív adókulcs, amely a jövedelem emelkedésével maga is emelkedik és így a nagyobb jövedelmet fokozott aránybaja adóztatja; 2. létminimumnak, vagyis annak a jövedelemnek, amely csak az elsőrendű szükséglet kielégítését engedi meg, adóztatlanul hagyása; 3. Fundált — biztosabb, tartósabb munkanélküli — jövedelmek erősebb megadóztatása.

Vájjon elégséges-e ezeknek valóra váltása ahhoz, hogy az adópolitikát „szociálisnak” nevezhessük? Annyi bizonyos, hogy ezeknek az elveknek az ellenére szociális adózásról nem beszélhetünk. Ügy véljük azonban, hogy a modern államok adórendszerei túlságosan komplikáltak és ezek az elvek túlságosan tágan értelmezhetők és értelmeztetnek ahhoz, hogy a szükséges mértékben tényleg realizálhatók legyenek. Nem vagyunk pénzügyi szakemberek, ezért nem merünk döntőbírói véleményt nyilvánítani az adórendszer, vagy egy adó nyílt kérdésében, de annyit feltétlenül megállapíthatunk, hogy „szociális adópolitikáról” csak ott lehet szó, ahol az adókiivetés világos, az adók beszedése egyszerű és az adóalanyoknak a lehető legkisebb zaklatást itéli az adók kivetésével.

beszédésével és behajtásával kapcsolatban elszenvedniük. Ez pedig kétségtelenül legkönnyebben megvalósítható egyetlen adó mellett.

A szociális adópolitikának a lényege azonban természetesen nem technikai kérdésekben fekszik. Szociális az adópolitika — akar az egymást kiegyenlítő adók rendszere, akar egyetlen adó mellett—akkor, ha a minden foglalkozási kategóriára helyesen megállapított és a családtagok számát figyelembe vevő létminimumot sem közvetlenül, sem közvetve nem érintve, a munkájukból élőkől csak annyit vesz el — a behajtásnál megkímélve az adózó létfenntartásához és foglalkozásának folytatásához feltétlenül szükségeseket —, amennyit az adóztatás igazságosságának valóra váltásának érdekében el kell vennie. Viszont minden más jövedelmet és vagyont — az arányosság elvét az egész vonalon szem előtt tartva és lehető figyelemmel a termelés rentabilitására —, nem habozik olyan mértékben igénybe venni, amennyire csak azt a nemzeti szociálpolitika által kitűzött célok megvalósítása érdekében az államháztartás szüksége megkívánja. A szociális adópolitika tehát szükség esetén az adóalanyok teherbíróképességét a legfelső határig igénybe fogja venni és ezen a téren esetleg odáig megy, hogy egyes társadalmi osztályok életszínvonala leszállításának követelményével lép fel.

Ez az adópolitika — az egyéni érdemen és képeségen alapuló társadalmi szerkezet mellett — semmi esetre sem léphet fel ugyan támadólag ennek a társadalmi szerkezetnek alapelveivel ellentétben nem álló még olyan magas jövedelem ellen sem, tehát a szociális adópolitika, hogy úgy mondjuk nem lehet tőkeellenes, de viszont ha erre parancsoló szükség

kényszerít, ha tehát pl. a munkára jogosult, de munkába nem helyezhető nemzethű állampolgárok érdekében erre szükség van, a jövedelmek limitálásától sem fog visszariadni! Akkor ugyanis, amikor arról van szó, hogy az állampolgárok egy része önhibáján kívül a legsúlyosabb helyzetbe kerül — a nemzeti szolidaritás szempontjából —, a legtermészetesebb követelmény, hogy ennek a helyzetnek a súlyát a többi nemzettaok — legalább részben — átvállalják.

A szociális élelmezési politika célja, hogy minél több ember minél megfelelőbben és minél kisebb gazdasági áldozattal elégíthesse ki a táplálkozás szükségleteit. Az államnak, a községnek az a fontos feladatköre nyílik ebben a tekintetben, hogy kellő mennyiségű, egészséges, de olcsó élelmiszert bocsásson a társadalom rendelkezésére. Az államnak és egyéb közületnek az egészséges és olcsó tömegélelmiszerek rendelkezésre állítását a méltányos és arányos polgári haszonnal dolgozó közérdekű termelés és kereskedelem megvédésével, valamint a közérdekellenes, kapzsi haszonszerzés megakadályozásával kell megvalósítania.²³⁾

Balás Károly idézett kiváló művében a szociális élelmezési politikával kapcsolatban még a következő követelményeket állítja fel:

1. Az államnak közre kell hatnia az állattenyésztés, gabonatermelés, kertészet, tej-, tojás- és baromfitermelés érdekében.

2. Szükség esetén községi élelmiszerraktárakat, kereskedéseket, kenyérgyárakat, mészárszékeket és kertészeteket kell a közületeknek felállítani.

²³⁾ Balás Károly: Politikai gazdaságtan, 64-65. 1.

3. Szigorúan ügyelni kell az élelmiszerhamisítások megakadályozására és ebben a tekintetben egyforma gondot kell fordítani az élelmiszerpiac apró hamisítóira és a nagyvállalatok bűnös manipulációira.

4. Etikai magaslaton álló, éber és kötelességtudó közigazgatásnak kell az egészségrendészeti szabályok pontos betartása felett örködni.

5. Rendkívüli körülmények között a főbb fogyasztási cikkek ármaximumát felsőbbbségi úton kell megállapítani. (Árrögzítés.)

6. *Legfontosabb azonban, hogy az állam helyes mezőgazdasági termelési politikát inauguraljon, mert csupán szociális (elosztó) politikával a nemzeti termelés hozadékát fokozni nem lehet. Nemcsak megfelelő, elosztó (szociális) politikára van szükség, hanem célszerű termelő gazdasági politikára is, hogy legyen mit elegendő mennyiségben elosztani.*²⁴⁾

Nemzeti szociálpolitika szociális lakáspolitiká nélkül elképzelhetetlen. Szembeszökő ennek a tételnek az érvényessége, ha meggondoljuk, hogy a nemzet munkaerőkészletére egyik legnagyobb veszélyt éppen az egészségtelen lakások jelentik. *Céltudatos népesedési politikát folytatni, népbetegségek ellen komolyan küzdeni egészségtelen és nedves túlszűfolt lakások mellett meddő vállalkozás, mert ezek az elégséges légtérrel nem bíró lakások a tbc-nek és más súlyos betegségeknek egyenesen melegágyai.*

A sor egyik végén — vagy mondhatjuk végletén

²⁴⁾ V. o. Balás Károly: Politikai gazdaságtan, 66-67. 1.

— a fővárosi bércaszárnyákban lakó ipari munkás-
ságnak a tömeglakásai, a másikon pedig a mezőgaz-
dasági munkásság gyakran még nyomorúságosabb
földespadlójú, tanyai cselédházai állanak, mely vég-
letek között még számos átmeneti formája van a
nemzeti szociálpolitika követelményeinek annyira
meg nem felelő lakásoknak, a javítás szükségletének
sürgős és komoly kívánalmával.

*A feladat világos: meg kell szüntetni a túlsú-
foltságot, tehát új lakásokat kell építeni, a meglévő
és egészségtelen lakásokat pedig az egészségügyi kö-
vetelményeknek megfelelően át kell alakítani. A cél-
tudatos szociális lakáspolitikai előfeltétele azonban,
hogy a községépítési és község rendészeti tervek évti-
zedekre előre megállapíttassanak és a telekspekuláció
letörése érdekében a szükséges telkek megszerzéséről
a kisajátítási jog gyakorlása útján jó előre tervszerű
gondoskodás történjék,²⁵⁾ inert a lakbérének a nor-
mális szinten tartása csak Ilyen módon lesz lehetsé-
ges. Szükséges ezenkívül, hogy egyrészt olyan építési
szabályok álljanak rendelkezésre, amelyek az egész-
ségügyi szempontból alkalmatlan lakóházak építését
lehetetlenné teszik, másrészt pedig idevágó szigorú
szabályok tiltsak az egészségre ártalmas és lakásra
nem, alkalmas helyiségeknek lakás céljaira való fel-
használását. Ez utóbbi vonatkozásban különösen a
mezőgazdasági munkásságnak sokszor annyira anti-
szociális lakásviszonyaira gondolunk.*

A feladat — mint mondtuk — világos, azonban
a megoldás pénzügyi okokból valóban igen súlyos
problémát jelent. Céltudatos, nagyszabású szociális

²⁵⁾ V. ö.: Balás Károly: Politikai gazdaságtan, 69. 1.

lakáspolitikához igen nagy tőkék szükségesek és erre a célra — minthogy a vállalkozás normális viszonyok között sem kecsegtet nagy nyereséggel — a magántőke alig áll rendelkezésre.

Jóllehet a túlzott etatizmustól — a lehetőséghez képest — mindenképpen óvakodni törekszünk, már az ipari munkavállalóknak a fogalmilag a szociális lakáspolitikába tartozó, de általános szociálpolitikai jelentőségénél fogva külön tárgyalt családi házhoz juttatását is — elsősorban — közületi feladatkörnek kellett minősítenünk. Nem helyezkedhetünk az említett okok miatt — a nemzeti szociálpolitika szemszögéből — más álláspontra, a szociális lakáspolitikát illetőleg sem. *Hozza kell azonban fűznünk ehhez, hogy ott, ahol integrális társadalombiztosítás van, a biztosítási díjtartalékok jelentékeny hányadát lehet — forrásuknak és rendeltetésüknek legmegfelelőbb módon — felhasználni az ipari, illetve a mezőgazdasági munkásság lakáskérdésének megoldására, feltéve, hogy a tőkék gyümölcsöztetését a jogszabályok, illetve az érdekeltek nem csupán a már meglévő objektumok megszerzésének, talán kényelmesebb és biztonságosabb, de szociális szempontból semmiesetre sem kívánatos módján akarják elérni.*

A szociális lakáspolitikát szociális közlekedési politikának kell kiegészítenie. Áll ez főleg a közúti vasúti politikára. A nagyvárosoknak külső peremén létesítendő munkás- és tisztviselőtelepeket a város közép-pontjában levő ipari üzemekkel, irodákkal és hivatalokkal olcsó és gyors közúti vasutak útján kell összekötni. Ennek hiányában még olyan erőteljes szociális lakáspolitikára sem érheti el célját.

15. §. Szociális és nemzeti szempontokat érvényesítő közigazgatás.

Mit jelent vajjon a „szociális közigazgatás” kívánalmi Tanulmányunk elején rámutattunk már a szociális szó értelmére és azt — Matleovits L. von Wiese álláspontjának megfelelően — a túlnyomóan önzésből fakadó és csak egyéni érdekeket szem előtt tartó cselekvés és gondolkozás ellentétében állapítottuk meg.

A közösségi érzés, a lelkiismeret és a felelősség kérdésének előtérbe nyomulása — általánosnak mondható felfogás szerint — az önzésből indul ki,²⁶⁾ olyan módon, hogy az ember észreveszi, hogy az egymásra szorulás kölcsönös és, hogy csak akkor kaphatja meg állandóan a szükséges segítséget, ha erre a mások irányában maga is készen áll.

A közigazgatásra vonatkoztatva a közösségi érzés, a felelősség érzése azt jelenti, hogy az egyén mélyen átérzi magatartásának és cselekedetének következményeit, különösen abban az értelemben, hogy intézkedései mások sorsát alakítják és azok hatása egyeseken át a közösség kisebb köreit, ezeken keresztül a nagyobb köröket, végül pedig az egészet érintik. Itt tehát „az ember a nemzet sorsáért érez felelősséget” és ez a felelősségérzet minden cselekedetében megnyilvánul. Ennek a felelősségérzetnek megfelelően a szociális közigazgatás lelkiismeretesen végez minden apróságot, mert mindenben a nemzet életének egy részét látja; alaposan foglalkozik és személyes ügyeként törődik minden eléje kerülő dologgal, mert a legkisebb emberben is a nemzet egyik tagja áll előtte.

²⁶⁾ V. ö.: Imre Sándor: idézett munkája.

Lelkiismerete nem engedi egyetlen napig sem könnyelműen dolgozni, mert tudja, hogy minden nap a nemzet életének egyik része és mert az élet megszákítás nélkül folyik, minden napja és órája a következő órának és napnak a meghatározója.²⁷⁾

A szociális közigazgatás minden funkcionáriusa tehát magáénak érzi a nagy egység, a nemzet minden baját: hozzátartozónak ismeri minden tagját, lelken hordozza a nemzet jövőjét és felelősnek érzi magát ezért a jövőért. Átérti, hogy nincs olyan csekély ügy, amelynek a közösség sorsában megfelelő része ne lenne, „nincsen olyan kicsiny ember, akinek elmerülése, vagy megerősödése, lelki nyugalma, vagy elkeseredése, bizalma a tisztviselők iránt, vagy riadt aggodalma a nemzet élete szempontjából közömbös volna”.²⁸⁾

A szociális szempontokat érvényesítő közigazgatás lényeges jellemvonása tehát az önzetlenség, a hivatali kötelességet szolgálatnak tekintő kötelestetjesítés. A szolgálat szelleme ilyen feltételek mellett a közösségi érzés érvényesülése.²⁹⁾

Ha a tisztviselő a hivatalviselést valóban közszolgálatnak érzi, ha tehát a közigazgatás „szociális”, ez a felekre egészen csodálatos hatással van: érzik, hogy törődnek velük és ami felsegítésnél többet jelent, mert a segítségkeresőknek lelki ereje fokozódik általa. A megértő részvét és vigasztaló szó már kész orvosság a fájó sebre.

Ha a közigazgatásban a közösségi érzés uralkodó, akkor a tisztviselő mindig maga előtt látja a reászó-

²⁷⁾ Imre Sándor: idézett munkája.

²⁸⁾ Imre Sándor: idézett munkája.

²⁹⁾ Imre Sándor: idézett munkája.

rultakat, ezért mindig pontosan ott van a hivatalában, hogy mindenki, akinek vele dolga van, ott megtalálja. Hivatalában az időt munkával tölti, mert a gyors és pontos ügyintézésre lelkiismerete kényszeríti. Ilyen körülmények között nem fordul elő, hogy a tisztviselők állásfoglalás nélkül terjesszenek ügyet döntés végett főnökük elé, vagy utasítás nélkül bizznak kényes ügyet alantasukra, mert mindkét esetben az ügy szenved sérelmet, tehát ez az eljárás antiszociális, közösségellenes.³⁰⁾

Ha viszont a közigazgatás — ellentétben az általunk ismertetett követelményekkel — antiszociális: lassú, ügymenete döcögő, ha a közigazgatási tisztviselők udvariatlanok, türelmetlenek, vagy éppen durvák, ha a korszerűtlen társadalmi exkluzivitás hamis illúzióba tévedve a nemzeti szolidarizmus gondolatát átérezni képtelenek és viselkedésük, bánásmódjuk szeretet és bizalom helyett gyűlöletet kelt, ez mérhetően kárnak lehet a forrása.

A közigazgatásnak mind több és több lesz a szociális feladata, amit szív és lélek — megfelelő szociális érzés — nélkül megfelelően ellátni nem lehet. Kenyeret, tejet, cukrot, cipőt, vagy bármi mást lehet úgy is adni, hogy annak, aki kapja, ökölbe szorul a keze, — mondja Németh Andor egy nagyon is megszívlelendő pompás elmefuttatásában.³¹⁾ És abban is nagyon igaza van Németh Andornak, hogy „a tisztviselő fölényeskedése, a gúny, a szükszavúság, a szóba nem állás és a gorombaság nemcsak egy társa-

³⁰⁾ V. ö.: *Imre Sándor*: idézett munkája.

³¹⁾ *Németh Andor*: Szív a hivatalban. (Új Magyarország, 1940. évi január hó 16.-i szám.)

dalmi osztályt tehet gyűlöltté, hanem sírba viheti a nemzetet is”.

Mindamellet nem szabad megfélekedni a tisztviselők gyakori túlterheltségéről, valamint arról sem, hogy a tisztviselői munka — különösen ha az felek fogadásával párosul — idegölő, különös fáradságot igénylő tevékenység. Nem szabad tehát a közismer-ten nem túldotált és gyakran anyagi gondokkal küzdő tisztviselővel szemben sem minden esetben a legszigorúbb mértéket alkalmazni. Természetes azonban, hogy ez nem menti fel a tisztviselőt attól a kötelességétől, hogy idegein messzemenő módon uralkodjék, nem tévesztve szem elől, hogy a fél esetleg csak egy esetben kerül szembe a közigazgatással — ami tehát a tisztviselőnek generális, az neki speciális — és az egy esetből általánosítva ítél. Levonhatjuk tehát a következtetést: a tisztviselő nem lehet antiszociális és ha mégis akad ilyen tisztviselő, azt minden rendelkezésre álló eszközzel, haladéktalanul el kell a helyéről távolítani.

16. §. Szociális és nemzeti nevelés.

Tanulmányunk bevezető részében a nemzeti szociálpolitika céljául a hazaszeretet akadályainak eltüntetését és a nemzeti szolidaritást, a nemzeti sorsközösség érzelmeinek kifejlését tűztük ki.

Mindazokat az eljárásokat és intézményeket, amelyeket tanulmányunkban eddig érintettünk, ennek a célnak a szemszögéből tettük vizsgálat tárgyává és megvalósításukat ennek a célnak érdekében tartottuk szükségesnek.

Szociális és nemzeti szempontokat érvényesítő törvényhozást (jogszabályalkotást) kívántunk, hiszen enélkül a nemzeti szociálpolitika szempontjából nélkülözhetetlennek ítélt intézmények nem valósíthatók meg. Szociális és nemzeti igényekkel léptünk fel a közigazgatással szemben, mert ha ezeket a feltételeket a közigazgatás nélkülözi, a szociális és nemzeti szempontból üdvös jogszabályok a gyakorlatban nem érvényesülhetnek. A szolidarizmus gondolatától vezérelt, nemzethű munkaadókat és munkavállalókat akartunk továbbá, a nemzeti erő kifejtés maximumának biztosítására.

Ezekkel a követelményekkel *el kellett jutnunk a szociális és nemzeti nevelés kérdéséhez, mert nyilvánvalót hogy a szociális és nemzethű törvényhozás és közigazgatást a szociális és nemzeti alapon álló munkaadói és munkavállalói szolidaritás alapfeltétele: a szociális és nemzeti gondolatot megtestesítő egyén, tehát maga az ember. Hogy pedig az ember, az egyén szociális és nemzethű legyen, erre nevelni kell.*

A szociális kifejezés — ha azt etimológiai értelemben, tehát nem értékelőleg tekintjük — egyszerűen „társadalmi”-t jelent. „Voltaképpen az egész nevelés társadalmi nevelés, mert az ember társadalomban él, ezért nincsen olyan pedagógia, amely ne a társadalom számára nevelne. *Ha azonban különösen akarjuk hangsúlyozni a nevelésnek a szociális részét, akkor a következő feladatokat jelölhetjük ki számára: 1. A jelenlegi társadalom ismerete. Ide kell vennünk a társas együttélés feltételeinek ismeretét, a társadalom, szerkezetének ismeretét, a társadalmi rétegződést. 2. A társas együttélés által kifejtett szokások ismerete. Ide tartozik az illem, a jómodor, az*

udvariasság. 3. Az erkölcsstan ismerete, különösen a társaserevények, aminők a felebaráti szeretet, a szolidaritás kifejlesztése, a hatalmi törekvések szabályozását a versengés megnevesítése, a mások jogainak tisztelgetben tartása, a szociális igazságtalanságok elleni küzdelem. A felelősségérzet kifejlesztése. 4. A gazdasági rend. A gazdálkodás és közgazdaság szervezetének ismerete. 5. Az állam szervezetének, a polgári jogoknak és kötelességeknek ismerete.”³²⁾

A szociális nevelés igazi problémája azonban az egyén és a társadalom ellentétének feloldása. Az egyén mindig valamely társadalomba születik bele. Ebbe a társadalomba be kell illeszkednie, ha boldogulni akar. A társadalom korlátozza az egyén önzését és így az önző egyén kezdettől fogva szembetalálja magát a társadalommal. Az igazi társadalmi nevelés tehát az önzetlenségre való nevelés.³³⁾

Az önzetlenségre nevelés útján fejlődik ki a szociális érzés: az együvértartozásnak, az egymásmegbecsülésének érzelve, az egymás szeretete. A szociális érzésnek — a társadalom belső összetartó pillérének — alapja tehát a felebaráti szeretet. A felebaráti szeretet egységet hoz az emberek közé, mert az egyenlőségen nyugszik. Csak egyenlők szerethetik egymást. Ha az emberek nem egyenlők, a felebaráti szeretet által azzá válnak. A felebaráti szeretet okozza, hogy elhomályosulhat az emberben mindaz, amiben más embertől való különbözését érezte.³⁴⁾ A felebaráti szeretetből fakadnak a legbecsesebb emberi érzések: a részvét, a segítség, a szolidaritás, az egy célra törek-

³²⁾ *Weszely Ödön: A korszerű nevelés alapelvei, 461. 1.*

³³⁾ *Weszely: Id. m., 481. 1.*

³⁴⁾ *Krisztics: Politika, 122. 1.*

vés, az önzetlenség, a közösségbe való beleilleszkedés, a köz szolgálata, az ideális együttélésre törekvés, a humanitás, az eszmények szolgálata.³⁵⁾ Ezen kívül *o felebaráti szeretet az az alapézés, amelyre a társas együttélést fenntartó érzések: a hazaszeretet, a nemzeti és állami érzés felépülnek.*

A felebaráti szeretet érzelmeinek kifejlesztése és megerősítése útján válhat a szociális nevelésből nemzeti nevelés.

Ezúton lehetséges, hogy a nemzet minden tagja kora ifjúságától eltelve a szolidaritásnak, az összetartásnak, az egy célra való törekvésnek az érzésével: azzal az érzéssel, mely társnak és barátának érzi a nemzet minden tagját, segíteni törekszik rajta és egybeolvad vele a haza szeretetében, hagyományainak ápolásában és ideális törekvéseiben.³⁶⁾

Azt mondtuk volt, hogy a nemzeti szociálpolitika a hazaszeretet akadályainak eltávolításával akarja a nemzet nacionalizálását szolgálni. De az akadályok eltávolítása — bármennyire építők és pozitívek is az ezzel kapcsolatos eljárások — negatív ténykedés, ezen az úton tehát tovább kell mennünk. *A nevelésnek a feladata, hogy a közös érzések ápolásával, a történelmi múlt, a nemzeti szolidaritás tudatosításával a közös nemzeti célok és eszmények érdekében áldozatra kész és arra képes önzetlen nemzettagokat formáljon, akik egyéni vágyaikat, törekvéseiket és hiúságaikat az összesség, a nemzet céljainak alárendelni képeseké).*

³⁵⁾ *Weszely: Id. m., 478. l.*

³⁶⁾ *Weszely: Id. m., 478. l.*

³⁷⁾ *Weszely: Id. m., 478. l.*

A szociális nevelés teszi tudatossá a nemzeti egységhez való tartozást és a nemzeti egység teszi lehetővé a nemzeti szociálpolitika célkitűzéseinek realizálását: a nemzet erejének maximális fokozását a nemzet jelenének és jövőjének szolgálatában.

Azok közül a tényezők közül, amelyek a szociális és hazafias érzelmek fejlesztésére leginkább alkalmasnak látszanak, az iskolai nevelés mellett elsősorban az ifjúság szociális és nemzeti nevelésének betetőzéséül tekinthető katonai nevelésre, másodsorban pedig a nemzet hadseregében való szolgálatra kell utalnunk.

Jóllehet az ifjúság katonai nevelését elsősorban katonai követelmények teszik szükségessé, mégis különös jelentőséggel bír ez abból a szempontból is, hogy az ifjúság gondolkozását a nemzeti szolidaritás, a nemzeti eszme egységességének, valamint a honvédelmi akaratnak, egyben pedig a bajtársiasság érzésének és ebből folyóan a szociális érzelmek egész sorának megfelelően alakítja. Az ifjúság katonai nevelése azután a nemzet hadseregében nyer befejezést, amelynek mint „a nemzeti öntudat és erő képviselőjének, a nemzeti aspirációk sugalmazójának és védőkardjának ... igen nagy jelentősége van a nemzetnevelésben”.³⁸⁾

A hadsereg tisztjei és altisztjei ilyenképpen a nemzeti és szociális nevelésnek valóságos tanítómesterei. Mérheterlen fontossággal bír tehát, hogy ezek szerepüknek ebből a szempontból való fontosságával és jelentőségével is tisztában legyenek. Példaadó ma-

³⁸⁾ *Weszely*: Id. m., 478. 1.

gatartásuk kell, hogy a legénységben a hazaszeretet, áldozatkészség és bajtársiasság érzelmeit bensőséggé tegye és ezeket a közösségi érzelmeket megerősítse és elmélyítse. A katonai szolgálatnak — céljából folyó — nélkülözhetetlen kelléke a szigorú fegyelem és a feltétlen engedelmesség: mi sem volna azonban ártalmasabb, ha a fegyelem és engedelmesség fenntartását célzó fegyelmezési eszközöknek az alkalmazása az emberi önérzetet indokolatlanul és durván sértő, vagy éppen megalázó bánásmódban nyilvánulna meg. Alig tudunk nagyobb veszélyt elképzelni a nemzet hadseregének átütőképességére — tehát minden nemzeti szociálpolitika egyik legfőbb és végső céljára —, mint a közösségi érzelmeik kifejlődését lehetetlenné tevő szellem elhatalmasodását. Különösen nagy figyelmet érdemel ebben a tekintetben megfelelő szelekció érvényesítése az altiszti kar tagjainak kiválasztásánál.

17. §. A nemzeti szociálpolitikát tervszerűen és céltudatosan irányító szerv. A munkajog egész területét felölelő munkakódex.

A felvázolt összefüggések alapján, úgy véljük, mindenki előtt világos, hogy nemzeti szociálpolitikát nem lehet ötletszerűleg folytatni.

Az egyik problémacsoport a legszorosabb összefüggésben van a másikkal és így egy-egy kérdésnek elszigetelt megoldása az elérni kívánt eredményt semmiesetre sem biztosíthatja. Nem állítjuk, hogy a nemzeti szociálpolitika terén minden önálló kezdeményezés szükségképpen célt téveszt, de bizvást mondhatjuk, hogy egységes terv hiánya — a nemzeti

szociálpolitika eredményessége szempontjából — igen súlyos fogyatékoság, mert azok az intézkedések és eljárások, sőt intézmények is, amelyek kellő támaszték és hátvéd nélkül, tehát az ötletszerűség bélyegével alkalmaztatnak, — igen gyakran a felesleges erő- és áldozatpazarlás ellenszenves luxusának forrásává válnak. Szögezzük le tehát, hogy *egységes terv és irányítás a nemzeti szociálpolitika fő feltétele*. Mindamellett nem tudunk igazat adni azoknak, akik az erőteljes szociálpolitika nélkülözhetetlen kellékének, valamely külön szociális vagy egészségügyi főhatóságot (minisztériumot) tekintik. Azt láttuk ugyanis, hogy a munkaviszony, valamint a nemzeti munkaerő védelmének körébe eső egyéb kérdések szabályozásával a nemzeti szociálpolitika kompetenciája koránt sincs kimerítve, ellenkezőleg az úgyszólván minden kormányzati ággal (főhatósággal, minisztériummal) szemben igen komoly igényekkel lép fel. Ilyen körülmények között *nem latunk lehetőséget arra, hogy egy olyan főhatóság, melynek illetékessége a dolgok természeténél fogva sem terjedhet ki a szociálpolitika egész területére s amely a vele hasonló jogállású főhatóságok munkatervét nem irányíthatja, az ezek impériuma alá tartozó ügyek intézését célszerűn magához nem vonhatja, — eredményes munkát végezhetne*. Sőt inkább az az érzésünk, hogy amennyiben a kérdések, illetve ügyek bizonyos komplexuma mégis valamely külön szociális főhatóság hatáskörébe vonatna, ez az elsősorban szociális szempontokat tekintő és az egyes termelési ágakat képviselő főhatóságok munkájában szükségképpen kártékony inkongruenciára vezetne, így a külön kormányzati ágat nem reprezentáló szociális főhatóság az im-

périumniai való csökkent rendelkezés súlyával terhelt, valamint a hatásköri összeütközések útvesztőjében feladatát csak igen súlyos nehézségek árán láthatná el. Kérdéses ilyen körülmények között, hogy a szociálpolitika ütemének erősítésére kétségtelenül erős impulzusokat nyújtani alkalmas külön szociális főhatóság a felmerülő nehézségeket egyáltalában le tudná-e küzdeni. Minthogy továbbá *semmiképpen sem látszik célszerűnek, hogy egyes kormányzati ágaktól a szociális kérdések elvonassanak és így ezek G kormányzati ágak mintegy aszociálisokká váljanak, s ennek folytán minden eléjük kerülő szociális kérdést az illetéktelenség érzésével kezeljenek és mert olyan kérdésről van szó, amely az összes kormányzati ágakat egyformán érinti — nézetünk szerint — az egységes szociálpolitika fővezényletére csak az egész kormányzat volumenjét irányító miniszterelnök le hét illetékes.*

Amennyire nem látszik azonban célszerűnek külön szociális főhatóság szervezése, illetve fenntartása, annyira nélkülözhetetlennek tartjuk, hogy a miniszterelnöknek a nemzeti szociálpolitika egész komplexumának irányítására alkalmas ügyviteli egység álljon rendelkezésére. Erre az ügyviteli egységre ugyanis az a rendkívüli fontos szerep vár, hogy főnöke intenciói alapján és részére a nemzeti szociálpolitika organikus tervét az összes kormányzati ágakkal való letárgyalás végett — az illetékes kormányzati ágak véleményének előzetes kikérése után — elkészítse. Elgondolásunk szerint tehát — a nemzeti szociálpolitika egységének megvalósítása mellett — minden kormányzati ág részére sértetlenül maradna szociális téren az iniciatíva és a szociális célkitűzéseknek a miniszter-

elnökséggel történt letárgyalás után egységes terv keretén belül történő megvalósítása, tehát törvényhozási előkészítése, vagy rendeleti szabályozása továbbra is az illetékes kormányzati ág kompetenciájában tartozna. Ezúton megszűnne az improvizált szociálpolitika kora és helyét a minden egyes kormányzati ág — tehát például honvédelmi és kultuszminisztérium — kebelén belül létesített szociális főosztály által előkészített, de egységes tervnek megfelelően végrehajtott szerves szociálpolitika venné át. Mindamellett — elismerve a munkaviszonyokkal kapcsolatos kérdéseknek, valamint a nemzeti munkaerő védelmének — a nemzeti szociálpolitika szempontjából való különös fontosságát, a magunk részéről is feltétlenül szükségesnek tartjuk a végrehajtott szervek munkájának megkönnyítése és a munkaadó és munkavállalói érdekeltségek jogainak és kötelességének világos és félreismerhetetlen körülírása és biztosítása érdekében minden idevonatkozó kérdést részletesen felölelő munkakódex összeállítását.

18. §. Befejezés. Következtetések.

Fölötte kínálkozó alkalomnak látszik, hogy fejtegetéseink végén Olaszországnak, a nemzeti szociálpolitika úttörőjének a szociálpolitika terén elért eredményeivel, valamint Németországnak, a másik céltudatos nemzeti politikát folytató hatalmas nemzeti államnak szociálpolitikai alkotásaival foglalkozunk és nem feledkezve meg más államok nemzeti szociálpolitikájáról sem, valamint nem tévesztve szem elől a szociálpolitikának az ember eszméjével való kapcsolatát illetően vallott felfogásunkat, követ-

keztetést vonjunk Magyarországnak a nemzeti szociálpolitika terén fennálló feladataira.

Mégis — ennek a témakörnek horderejére tekintetei — helyesebbnek látszik, ha ezeket a kérdéseket külön tanulmány tárgyává tesszük.

Meg kell azonban itt emlékeznünk — egy látszólag tárgyunktól igen távoleső dologról —, a rohanó események által már kissé elhomályosult finn-orosz háborúról. A finn hősiesség a legújabb történelem egyik csodája: kétségtelenül a finnek nemzeti erénye. *Mégis azt állítjuk, hogy a nemzetért minden áldozatot meghozni tudó szolidaritás tiszteletet és bámulatót keltő teljesítményei benső összefüggésben vannak a finn nemzeti szociálpolitikával.* Az ellenség ugyanis a repülőgépről ledobott sok milliónyi röplapon olyan szociálpolitikai vívmányokat — például 8 órás munkaidőt, kétheti fizetéses szabadságot, stb. — ígért a finn munkásságnak, amelyet az saját kormányától, illetve szociálpolitikájától már régen megkapott. Sőt az egész világon egyedülálló — esetenként húszezer finn márkáig terjedő — népbiztosításával Finnország minden polgárának biztosítja az ellenség által elpusztított családi otthonának visszaszerzését. Elképzelhető, milyen erőt kölcsönöz ez a tény a hazáját és benne ilyenképpen oltalmazott otthonát védő minden finn embernek!

Gondoljuk meg ezzel szemben, mi lett volna a helyzet akkor, ha az ellenséges propaganda egy szociális szempontból elmaradt, belső elégedetlenség által feszített, áldozatkész nemzeti közakaratot nélkülöző társadalmat bombázott volna a maga milliónyi röpcédulájával?! Az ellenség gyújtó- és robbanóbombája által okozott kárt szerencsés körülmé-

nyek körött helyre lehet hozni, de az ellen a pusztítás ellen, amelyet az említett körülmények között a röpcédulák okoznának, nincs semmi védelem!

Feltehetjük tehát az önmagának választódó kérdést, van-e olyan állam, illetve nemzeti társadalom ma, amelynek ne volna szüksége erőinek fokozására, erőkészletének a maximumig való emelésére: vagyis nemzeti szociálpolitikára?! És van-e olyan nemzet, amely nem meríthetne erőt, nem vehetne, nem volna köteles példát venni a finn nemzet hősiességéből — és szociálpolitikájából?!

M

IRODALOM.

Dr. Krisztics Sándor: Politika.

Concha Győző: Politika I., II.

Dr. Balás Károly: Politikai gazdaságtan.

Dr. Kovrig Béla: Szociálpolitika.

Dr. Mihalovics Fid.: Keresztény szocializmus.

Dr. Matlekovics Ferenc: Nemzetközi szociálpolitika I., II.

Ferner Stark: Sozialpolitik.

Társadalompolitikai feladataink. (1926. évi szoc.-pol. kongresszus, összeállította dr. Kovrig Béla és dr. Balogh Andor.)'

Szekfü Gyula: Három nemzedék és ami utána következett..

Szekfü Gyula: Mai Széchényi.

Kovács Imre: Néma forradalom.

Dr. Czettler Jenő: Agrárpolitika.

Vass Elek: Földbirtokpolitika.

Dr. Navratill Ákos: Közgazdaságtan és pénzügytan.

Bornemisza Géza: Iparpolitikánk modern feladatai.

Verner Sombort: Szocializmus és szociális mozgalom.

Kerek Mihály: Az egyke.

Forentheü László: Földbirtokpolitikai szinképelemzés.

Kornfeld Móric: A földbirtokpolitika körül.

Dr. Varga Imre: Adópolitika.

Weszely Ödön: A korszerű nevelés alapelvei.

Gróf Károlyi Imre: Az örvény szélén.

Kornis Gyula: Az államférfi I., II.

Dr. Milotay István: Agrárpolitikai vonatkozása publicisztikája.

Dr. Kenéz Béla: Nép és föld.

O. Weddingen: Sozialpolitik. (Eine Einführung in ihre Theorie u. Praxis.)

Dr. Földes Béla: A szociális igazság felé.

Dr. Kovrig Béla: Előadások a műegyetemen a szociálpolitika tárgyköréből.

TARTALOM.

	Oldalszára
1. §. Alapvetés. A nemzeti szociálpolitika fogalma	3
2. §. Egyéni képességén és nemzethűségen alapuló munkára való jog	13
3. §. Közhatalmi tényezők által szervezett munkapiac	15
4. §. Az emberi munkaerőnek, mint a nemzeti vagyon és erőállomány egyik legfontosabb alkotórészének messzemenő védelme	17
5. §. Közhatalmi tényezők jóváhagyásával megszabott, vagy általuk megállapított munkabérek	39
6. §. Általános szervezkedési szabadság a gazdasági érdekek védelmére nemzetpolitikai biztosítékok mellett, a pártpolitika teljes kizárásával	39
7. §. Kollektív szerződések joga	39
8. §. Különálló és különleges jogállású munkaügyi bíróságok	39
9. §. Nagyszabású, intézményes anya- és csecsemővédelem	45
10. §. Céltudatos, intenzív családvédelem, családi munkabér, a családalapítás előmozdítása	47
11. §. A nemzeti gondolatot különlegesen képviselő közeposztály megerősítése	50
12. §. Minél több földet szerető, megművelni tudó és akaró nemzethű egyén földhöz juttatása	53
13. §. Az ipari munkavállalók hazai földhöz kötése családi otthonok útján	57
14. §. Szociális adó-, élelmezési, lakás- és közlekedési politika	58
15. §. Szociális és nemzeti szempontokat érvényesítő közgazgatás	65
16. §. Szociális és nemzeti nevelés	68
17. §. A nemzeti szociálpolitikát tervszerűen és céltudatosan irányító szerv. A munkajog egész területét felölelő munkakódex	73
Befejezés. Következtetések	76